

Együttműködést kötött a Mazsihisz és a honvédelmi tárca

Az intézményeik közötti szakmai kapcsolat erősítése, továbbá a katonai és munkaszolgálatos emlékezés céljával együttműködési keretmegállapodást kötött a Mazsihisz és a Honvédelmi Minisztérium vezetése a Szövetség Síp utcai székházában.

Az együttműködés az első és második világháborúban hősi halált halt zsidó katonák és munkaszolgálatosok sírjainak, emlékhelyeinek karbantartásában, kutatásában való közös munkára és információcserére irányul. A megállapodás kiterjed a hősi emlékművek adatbázisával, a magyarországi hősi sírhelyek állapotfelmérésével, felújításával, valamint a hadszíntérkutatással kapcsolatos együttműködésekre is.

Mivel a keretmegállapodás kiemelt jelentőséggel bír mind a magyar állam, mint a Mazsihisz számára, az együttműködésről szóló dokumentumot mind a Mazsihisz, mind a Honvédelmi Minisztérium a legfelsőbb szinten jegyzi. A keretmegállapodást a Mazsihisz részéről **dr. Grósz Andor** elnök, míg a kormányzat részéről **Szalay-Bobrovniczky Kristóf** honvédelmi miniszter írta alá a Szövetség Síp utcai székházának dísztermében.

Ünnepi beszédét Szalay-Bobrovniczky Kristóf azzal kezdte: mint azt a Mazsihisz elnökétől megtudta, a székházban 35 éve nem járt honvédelmi miniszter, így büszke rá, hogy ő lehet az, aki a tárca vezetőjeként most ilyen nagy jelentőségű együttműködést írhat alá. Hozzátette: külön öröm számára, hogy dr. Grósz Andor személyében nyugállományú dandártábornokot köszönthet, aki érti és ismeri a magyar honvédség működését.

Elkötelezett zsidó katonák szolgáltak a honvédelem minden szintjén – közlegénytől a tábornokig és a miniszterig. Ott voltak mindenhol, ahová a piros-fehér-zöld zászló alatt a honvédek eljutottak. Ha az első világháború hőseiről szóló Magyar Hadviselt Zsidók Aranyalbumát megnézzük, tisztán láthatjuk, hogy mit tett Magyarországért ez a közösség – emlékezett vissza a honvédelmi miniszter.

Szalay-Bobrovniczky Kristóf így fogalmazott: A haza védelme nemcsak kötelesség, hanem jog is: mindazok joga, akikkel közös az életünk. A jogfosztás első lépéseit között vonták meg a honvédségben való katonai szolgálat lehetőségét, majd következett a munkaszolgálat. Nem feledhetjük, hogy hazafiakat taszítottak ki a nemzet közösségből és a honvédség kötelékéből! Nem feledhetjük, hogy halálba küldték azokat, akik hozzánk tartoztak.

Hozzátette: A feledésnek üzenünk hadat azzal a munkával, amelyet ezzel a szerződéssel most magasabb szintre emelünk.

Mivel dr. Grósz Andort a honvédelmi miniszter dandártábornokként köszöntötte, a Mazsihisz elnöke az ün-



Dr. Grósz Andor és Szalay-Bobrovniczky Kristóf

Fotó: M. Schmidt János

nepi beszédét azzal kezdte: a Szövetség részéről többen is jelen vannak, akik szorosan kötődnek a honvédséghez. Ilyen **dr. Frölich Róbert** országos főrabbi, aki dandártábornoki rangban szerelt le tábori rabbiként, ott van **dr. Steigler József**, aki ezredesként szolgált gazdasági területen, valamint **Totha Péter Joel** tábori rabbi.

A Mazsihisz elnöke hangsúlyozta: a magyar zsidó temetőben sok olyan hittelvívőnk nyugszik, akik az 1848/49-ben felállt magyar honvédség katonájaként szolgáltak a hazát és járultak hozzá az ország szabadságához. A honvédséghez kötődő halottak közül azonban a munkaszolgálatosok emléke a legfájóbb, akik a Magyar Honvédség állományában, fegyver nélkül és kegyetlenül kíméletlen körülmények között szolgálva adták a hazáért a legdrágábbat, azaz az életüket.

Ezért az elmúlt két évben nagyon sok háttér munkát végeztünk annak érdekében, hogy ez az együttműködés létrejöjjön, és méltón ápolhassuk

halottaink emlékét – fogalmazott dr. Grósz Andor.

Az elnök kitért arra is: habár a világban az antiszemitizmus növekedését illetően mintha újra a múlt század 30-as, 40-es éveit köszönnének vissza, nálunk ez szerencsére nem így van, köszönhetően a magyar kormány, amely elkötelezett a magyar zsidóság és Izrael iránt. Ez a mostani keretmegállapodás is annak a bizonyítéka, hogy a magyar kormány partner a zsidóságot érintő együttműködésekben – mutatott rá.

Beszédét dr. Grósz Andor azzal zárta: büszke zsidó katonaként nagyra értékeli, hogy a magyar honvédségben jelenleg két rabbi is szolgál.

Az aláírási ceremónián a Mazsihisz-BZSH részéről dr. Grósz Andoron kívül megjelent dr. Kunos Péter, dr. Frölich Róbert, Mester Tamás, dr. Nógrádi Péter, dr. Steigler József, Totha Péter Joel.

Mazsihisz.hu



Kardos Péter

Dísztablát avattak Zuglóban Ocskay százados emlékére

A „magyar Schindler” több mint 2000 zsidót mentett meg a biztos haláltól, ezzel a legtöbb embert megmentő magyarok közé tartozik. A Thököly úti zsinagógánál elhelyezett táblát **prof. dr. Grósz Andor** nyugállományú dandártábornok, a Mazsihisz elnöke; **Mester Tamás**, a BZSH elnöke; **Tölli László** ezredes, a Honvédelmi Minisztérium katonai identitásért felelős miniszteri biztosa; valamint **Maruzs Roland** ezredes, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum parancsnoka leplezték le.

Az esemény a Honvédelmi Minisztérium és a Mazsihisz között az avatás napján „katonai és munkaszolgálatos emlékezés céljával” kötött együttműködési megállapodás részét képezte.

Mester Tamás nyitóbeszédét az Ocskay által megmentettek neveinek sorolásával kezdte. Félbeszakítva a listát, elmondta, ez csak pár személy a körülbelül 2500 zsidó férfi, nő és gyermek közül, akik tőle kaptak menedéket. Ezután bemutatta a százados életét, majd megjegyezte: egy ideig Raoul Wallenberget is saját lakásán bújtatta a hatóságok elől. őt magát 1945 után a szovjetek kezdték üldözni. 1948-ban Ausztriába, 1956-ban az Egyesült Államokba emigrált. A BZSH elnöke beszédét egy idézettel zárta Ocskay Lászlótól: *Sem-mivel sem csináltam többet, mint amit egy tisztességes, istenfélő ember tett volna.*



Mester Tamás

A következő percekben Tölli László miniszteri biztos katonai szempontból emlékezett meg. Megtudhattuk, hogy Ocskay először Nyíregyházán katonászkodott, utána joghallgató lett, majd az első világháborúban megsérült. 1943-ban harcceptelensége ellenére jelentkezett a hadseregbe, ahol egy ruhagyűjtő osztag élére került. Alakulatát 200 főről 1500 főre duzzasztotta, először a Síp utcában, majd – helyszűke miatt – a mai Radnóti Miklós Gimnáziumban dolgoztak. A századosnak határozottan kellett föllépnie a nyilasok ellen, amihez nagy segítséget jelentett jó kapcsolata egy svábokból álló Waffen-SS alakulattal: védelmük alá vonták a zsidó gimnázium épületét. Tölli ezredes hangsúlyozta, az emberszeretet és a találmányosság háborús időkben még fontosabb, mint máskor.

Prof. dr. Grósz Andor megosztotta, hogy katonai pályája révén több honvéd is közel áll a szívéhez, de talán Ocskay László helyezkedik el a legközelebb. Nem csupán a már korábban elhangzottak miatt, hanem azért is, mert nap mint nap ugyanazokon a lépcsőkön megy fel az irodájába, amelyeken a százados tette ezt. Kiemelte, Ocskay arisztokrata származása és barátsága az osztrákokkal bár 45 után a határon kívülre kényszerítette, a háború alatt annál



Dr. Grósz Andor

inkább javára vált. A Mazsihisz elnöke figyelmeztetett: *emberi kötelesség Ocskay emlékezete, múltunk igazsága és jövőnk biztonsága érdekében.*

Az ünnepi beszédek sorát **Kardos Péter**, a Thököly úti zsinagóga főrabbija zárta. Először elmondta, hogy a zsidó hagyományban sokkal fontosabb szerepet játszik a név, mint azt a kívülállók gondolják, hiszen halálunk után az első kérdés a Teremtőnél: *Mi a neved?* Ezt követően személyesen üdvözölte **Lehovits Imrét**, aki ennek szentelve életét, kimagaslóan hozzájárult a zsidómentők neveinek fennmaradásához.

Az emléktábla leleplezése után a megjelentek elhelyezték koszorúikat: a Mazsihisz képviselőjében prof. dr. Grósz Andor és Mester Tamás, a HM nevében Maruzs Roland ezredes, Zugló Önkormányzata részéről **Háhn-Zágon Zsuzsanna** és **Hévér László György** alpolgármesterek, valamint a Nemzeti Örökség Intézetétől **Mihályi Máté** főigazgató-helyettes.

Zárszóként Kardos Péter főrabbi elmondta a Kádís imát, majd trombitán felhangzott a *Magyar takarodó* dallama.

Az eseményt **Márcz Andrea** koordinálta. A Mazsihisz részéről jelen volt **dr. Kunos Péter**, **dr. Steigler József**, **dr. Róna Iván**, **Totha Péter Joel** főrabbi és **Deutsch Péter** rabbi is.

Orbán Izsák

„Hová lett Isten?”

Kardos Péter rabbi szlicheszi beszéde a Kozma utcai sírkertben

Emlékező Barátaim!

Ha egy rabbi azzal kezdené prédikációját, hová lett Isten, az két-féle érzést kelthet a hallgatóban.

A rabbi vagy mentális problémákkal küzd, vagy valamiféle blikkfangos dologgal akar indítani.

De ha hozzáteszem, hogy nem én kérdezem, hanem tőlem kérdezik, az talán árnyalja a dolgot.

Évtizedek tapasztalatát összegezve: a jó, az jár nekünk, a rossz Istentől van!

Konkrét példákat említve. A holokauszt után a máig megválaszolatlan kérdés úgy szólt: **HOL VOLT ISTEN, AKI EZT MEGENGEDTE?**

A kérdés azóta magyarázva lett, csak nem megmagyarázva.

A táborok és a gettó felszabadítása után hálás szívvel mondtunk köszönetet a szovjet hadseregnek...

2023. október 7-e óta senki nem azt kérdezi, hol volt Isten.

Hanem hol volt a Moszad.

Néhány hónappal ezelőtt az egyik nemrég visszavonult politikus egy podcastfélében azt kérdezte egy rabbitol: Most akkor Isten teremtett bennünket, vagy mi teremtettük Istent?

Az eretneknek hangzó kérdésre a rabbi azt válaszolta: Én hiszem, hogy Isten teremtett bennünket.

Igen. Amikor megválaszolhatatlan kérdést kapunk, akkor lép be a HIT témája.

Összegezve: a jó, az jár nekünk! Alanyi jogon! A rossznál Istent keressük, kérdezzük, netán vádoljuk.

Kit érdekel már a néhány hete felolvasott szerződés Isten és a zsidók között: mi minden jóban lesz részetek, ha... És most jön a szerződés elhallgatott része: ...ha betartjátok parancsolataimat.

TEMPORA MUTANTUR. Változnak az idők – szól a latin.

VŐÉN KOL CHODOS TÁCHÁSZ HÁSOMES. Nincs semmi új a nap alatt – szól Kohelet könyve.

Kizárja egyik a másikat, vagy harmonizálnak egymással?

Talán sikerül egy életének kilencvenedik évében járó rabbinak néhány percre elgondolkodtatni benneteket.

Változnak az idők? De mennyire!

Emlékezzünk, mit tettek velünk nyolcvanegy évvel ezelőtt!

Avitt mondat, mivel a többségek nem is élt akkor...

Emlékezzünk a régi szlicheszekre!

Avitt mondat, ugyancsak a fent említett ok miatt.

Viszont a „semmi új nincs a nap alatt”, Salamon király mondása, nagyon is aktuális!

Emlékezzünk 2023. október 7-ére! A több mint ezer legyilkoltra, akik táncolni mentek... Gyermekek, asszonyok, túsók... Hogy is mondjuk azóta is: a holokauszt óta nem öltek meg annyi ártatlan embert egyszerre, mint azon a napon!

Vagyis a Prédikátort igazolta az a nap is: nincs semmi új a nap alatt!

S hogyan változnak az idők? Már ami a szlichesz jelentőségét és szellemiségét illeti.

Erre egy nyolcvanvalahány éve történt életképet idézek.

Hajnali négy órakor kopogtatnak az ablakon.

Már ébren voltam. Láttam, ahogy a sötétben a szoba falán egy lámpa fénye imbolyog ide-oda.

Ver bist di? Ki az? – kérdezte apám.

Ich bin e sámesz! – A sámesz vagyok! Küm ci szlichesz! – Gyere szlicheszre!

És akkor mindketten felkeltünk, leöntöttük a kezünket, gyorsan felöltöztünk, és elmentünk a zsinagógába. Elkéztünk! Talán ezért emlékszem a szavakra, ahol éppen tartottak.

Apámmal együtt mondtam: Sajméa kajl bichjajs, setószim dimajszénu bönajdcho lihjajs – Te, aki meghallod a sírás hangját, tedd könnyeinket serlegedbe.

Gyerekfejjel nagyon érdekesnek találtam, hogy Isten meghallja, amikor sírok, és a könnyeimet még be is teszi egy pohárba...

Teltek az évek, míg egy alkalommal a szlicheszt megelőző estén apám levette a konyhakredencről a vekkerórát. Azt az órát, aminek a tetején két csengő is volt, de a legemlékezetesebb az erős tiktakoló hang, amely betöltötte a méretes konyhát. Felhúzta, hajnalban riasztó csengőhang ébresztett, elmentünk a templomba, és amikor odaértünk az imában: Sajméa kajl bichjajs... Te, aki meghallod a sírás hangját... már sejtettem, hogy

nem a gyereksírásról szól az ima. De ekkor sem mertem apámat megkérdezni, merthogy biztos zavarná.

Így teltek-múltak az évek, közben, majd elfelejtettem, az ébresztő sámeszt és ébresztett apámat megölték... tehát jött a szlichesz, telefonébresztőt kértem hajnali négy órára. A telefonos kisasszony – így nevezték – még vissza is hívott, egyeztetette a számot, az időt, nehogy valaki rossz tréfa áldozata legyen.

Hajnalban felkeltem, elmentem a közeli zsinagógába, és elmondtam: Sajméa kajl bichjajs... Te, aki meghallod a sírás hangját, tedd könnyeinket serlegedbe.

Tehát amikor elmondtam, már nem volt kitől megkérdezni, milyen sírásról és milyen könnyekről van szó. De nem is lett volna rá szükség...

MÁR TUDTAM!

Az utóbbi években okostelefon ébreszt.

És elmegyek a templomba, és még mindig ugyanazokat a szavakat mormolom, mint AKKOR.

Amikor a sámesz kora hajnalban kocsislámpáját lóbálva kiállt: Küm ci szlichesz! – Gyere szlicheszre!

És elmegyek! És elmondom!

Sajméa kajl bichjajs... Te, aki meghallod a sírás hangját...

Néhány órával ezelőtt a hívó zsidó ember Istenhez fordult, hogy szlichesz hajnalán lelkét beleélje a bűnbánati napok hangulatába.

Amikor Isten mellett embertársainkhoz fordulunk, ugyanazt kérjük tőlük, mint Istentől: **BOCSÁSATOK MEG!**

Kérjete egymástól bocsánatot, és bocsátsatok meg egymásnak! Mert hagyományunk szerint ez az

ára annak, hogy Isten is megbocsásson nekünk.

Hogy majd azon az estén, amikor mindenki elmegy a zsinagógába, megrendülten hallgassuk az isteni szót: **SZOLACHTI – MEGBOCSÁTOK!**

*

Hogy mi mindenért kell bocsánatot kérnünk embertársainktól? Azt hiszem, mindannyian érzitek, nagy az adósság!

Nekünk, túlélőknek is bocsánatot kell kérnünk!

Bocsánatot kell kérnünk gyermekeinktől, unokáinktól, dédunokáinktól, a nálunknál fiatalabbaktól.

Hogy mi még mindig félünk!

Hogy mi még mindig megijedünk!

Hogy mi még mindig, ahogy ők mondják, bepánikolunk!

Beszédem elején szoltam a szavakkal ébresztő sámeszről, a vekkeróráról, a telefonébresztésről. Hangsúlyozom, az a nemzedék többségében már elment. De a hagyomány él!

TRADISÖN – énekli reb Tevje a színpadon. Meg azt is mondja: ha egyetlen követ kihúztok belőle, összeomlik az egész.

Tempora mutantur. Változnak az idők. De az eszközök is.

Már annak is néhány éve, hogy amikor elvetődtem egy alkalmi istentiszteletre, minchára gyülekeztek, s én imakönyvet kerestem.

Társaim sajnálkozva nézték próbálkozásomat, miközben elővették mobiljukat – és abból imádkoztak.

Tempora mutantur.

Holnap esztendőváltás következik.

5786.

Ez alkalomból fogadjátok tőlem a bibliai áldást.

Felavatták az EMEMA irodáját

Az Emlékezzünk és Emlékeztessünk Alapítvány irodaavatója felemelő hangulatban telt a Mazsók székházában (1062 Bp., Bajza utca 26.), hiszen számos holokauszt túlélő volt ott ezen a délelőttön, ami mindig nagy megtiszteltetést jelent.

A rendezvény **Numan Anna** önkéntes hegedűjátékával kezdődött, majd az alapítvány kuratóriumának elnöke, **Gordon Gábor** köszöntötte a vendégeket, köztük a 102 éves holokauszt túlélő **Heksch Lászlónét, Mester Tamást**, a BZSH elnökét, **Moran Birmant**, Izrael Állam nagykövethelyettesét, **dr. Verő Tamás** főrabbit, **Jávori Ferenc Fegyát** és **dr. Bauer Viktort**, az alapítvány alapítóit, **dr. Bánáti Jánost**, a Magyar Ügyvédi Kamara örökös tiszteletbeli elnökét, továbbá **Müller Péter Sziámi** és **Masa Tamás** előadóművészeket. Elmondta, hogy egészségi okok miatt sajnos nem tud jelen lenni a 100 éves, Jad Vasem díjjal elismert Igaz Ember, **Abonyi Ivánné Mária** néni, valamint az alapítvány fővédnöke, **Kardos Péter** főrabbi, holokauszt túlélő, a magyarországi rabbikar doyenje.

Gordon Gábor köszöntője

Mint azt önök szinte mindannyian pontosan tudják, alapítványunk egy új szervezet, amely 2024-ben alakult, de igazán az idei évben kezdte meg aktív működését.

A Szentírás szerint a teremtésnek 6 napja van, és a 7. napon kötelező lenne megpihenni, de ezt nekem nem mindig sikerül betartanom, sajnos ilyen az életvitem tempója egészen fiatal korom óta.

A számok misztikuma végigkísérte egész eddigi életemet, hiszen azt is lehet tudni rólam, hogy őt fantasztikus gyermekem van, majd őket követően hatodik gyermekemként „felneveltem” Az Élet Menete Alapítvány magyarországi szervezetét,

és most hetedikként az EMEMA követtek.

Igen, most kellene megpihennem, de ezt nem egyszerű betartanom, hiszen mindig nagyon hittem abban, amit munkatársaimmal csináltam, és jelenleg is teszünk.

Hittem és hiszek a fiatalok nyitottságában, érdeklődésében a holokauszt történései iránt. A mai fiatalok többsége nem tudja elképzelni, hogy ami megtörtént, az hogyan történhetett meg.

Ezt mi sem tudjuk, de abban tudunk nekik segíteni, hogy elvisszük őket olyan helyekre, nevezzük „kirándulásoknak”, ahol megtörténtek a rettenetes események.

Így működésünk első félévében voltunk már Buchenwaldban, Bergen-Belsenben, Dachauban, Mauthausenben, és három alkalommal Auschwitz-Birkenauban kisebb-nagyobb csoportokkal.

Felemelő volt látni idén a felszabadulás 80. évfordulója alkalmával rendezett megemlékezéseken, hogy mindenhol több ezer jóérzésű zsidó és nem zsidó ember volt együtt, emlékezett együtt.

Mi a munkatársaimmal nagyon hiszünk abban, hogy nem csak a kerek évfordulók alkalmával fontosak ezek a látogatások, ezért a tervünk az, hogy minden évben egy alkalommal csoportokat vigyünk a volt koncentrációs táborokba, ahol egy megfelelő oktatási programon, tárlatvezetésen megismerhetik az ott történeteket.

Az ehhez szükséges kapcsolatokat az idei esztendőben mindenfelé ki is alakítottuk, és nagyon készülünk már 2026-ra, amikor is egy hatalmas lengyelországi programot tervezünk Varsó, Treblinka, Krakkó és Auschwitz-Birkenau érintésével, Németországban Bergen-Belsenbe és Dachaubá, valamint Ausztriában Mauthausenbe fogunk ellátogatni.



A teljes program- és időponttervekkel készen vagyunk, azonban a legnagyobb kihívás még előtünk áll: elő kell teremtenünk a projektekhez szükséges forrásokat.

A terveinket már leadtuk a Miniszterelnökségen, valamint nagyon számítunk a Mazsihisz, a BZSH és a Mazsók segítségére is, és természetesen mindenfelé pályázunk, ahol csak lehetőséget látunk céljaink megvalósítására.

De most szeretnék visszakanyarodni a mai napra, ide, a Bajza utcába!

Szeretném elmondani önöknek, milyen nagyon nagy öröm számunkra, hogy ez az iroda – amit mi nem „csak” irodának hívunk, mert nemcsak a hétköznapi irodai munkával, hanem étellel is szeretnénk megtölteni – itt áll ma, és úgy néz ki, ahogy most ezt önök is látják, és ezért külön

köszönet jár a Mazsóknek és elnökének, Szabó György rabbi úrnak, aki az első pillanattól kezdve hitt abban és segített nekünk, hogy a régi csapatommal ugyan, de egy teljesen új életet kezdjünk, szinte a nulláról.

Az sem titok, hogy ebben nélkülözhetetlen segítségünkre volt a magyar kormány, kiemelve Szalay-Bobrovniczky Vince helyettes államtitkár úr személyes segítségét az ügyben, hogy az új alapítvány valamilyen kezdő forráshoz is jusson.

Ezt nagyon szépen köszönjük.

Szalay-Bobrovniczky Vince levelet küldött az ünnepségre, amelyet Pécsi Tibor, az alapítvány oktatási vezetője olvasott fel.

Bejelentették, hogy 2026-ban az alapítvány első magyarországi programja az Országos Holokauszt túlélő Találkozó lesz január 27-én, a holokauszt nemzetközi emléknapján,

amelyre az ország minden területéről várják Budapestre azokat a túlélőket, akiknek egészségi állapota ezt még lehetővé teszi.

Ezt követően Mester Tamás, a BZSH elnöke és Moran Birman, Izrael Állam nagykövethelyettese köszöntötte az egybegyűlteket és sok sikert kívánt az alapítvány küldetéséhez, majd dr. Verő Tamás főrabbi felhelyezte a mezűzet az iroda bejáratára, és áldásával indította ő is útjára az EMEMA alapítvány bázisát.

A rendezvény végén **Sommer Katalin** holokauszt túlélő önkéntes adományának köszönhetően állófogadáson látták vendégül a megjelenteket.

Az alapítvány kéri, hogy kövessék figyelemmel online oldalát (www.emema.hu), és szeretettel várja az érdeklődőket programjain, megemlékezéseiben.

E m l é k o l d a l



ISKOLA ZUGLÓBAN

Scheiber: hagyomány és hangulat együtt

Nincs kellemesebb újságírói munka annál, mint ősszel elszámolni a Scheiberbe. A Laky Adolf utcai iskola környezetét látva, az agyonzsúfolt, társasházakkal, kocsiikkal és egyéb „csörömpölő sárgaságokkal”, azaz villamosokkal teli Belvároshoz szokott ember nagyot csodálkozik: ilyen is van Budapesten? Öreg-Zuglóban igen. Különös környék ez, melyről a következő éttermis vicc jut eszembe: „Milyen az MTK-leves? Válasz: Mindent bele!” Nos, Öreg-Zuglóban minden van: a kacsalábon forgó „luxusvityillótól” kezdve a kihalt, romos, szeánszok és egyéb alternatív szellemjárások megtartására kiválóan alkalmas villág. Ja, és egy csomó kutya: a használatban lévő rongyszőnyegre hasonlító pulitól kezdve egészen a nyugdíjas éveit taposó tacsókómatuzsálemig. A BZSH Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskola épülete még egy ilyen „tarka környéken” is feltűnő jelenség: hipermodern alaphanggal, amihez visszafogott elegancia társul.

Igazi elitsuli, gondolhatnánk, ha ránézünk. Pedig itt nem kell dobálózni a milliókkal ahhoz, hogy felvegyék az embert, hisz a tandíj mint olyan, ismeretlen fogalom. Sőt, ahogy **Sugár Sára** igazgatóhelyettes fogalmaz: csak az étkezésért kell fizetni, de még ebben is segítenek a rászorulóknak. Budapest legrégebbi zsidó iskolája, mely korábban az Anna Frank Gimnázium nevet viselte, 1998-ban új épülettel gazdagodott, mely többek között kiváló szaktantermeket és egy tornacsarnokot foglal magában – nyilatkozza **Réz Gáborné** igazgató. – Az új épület átadása után a Scheiber tizenkét évfolyamos iskola lett. Megnőtt a gyereklétszám, 6 éves kortól 18 éves korig járnak ide gyerekek, így közvetlen kapcsolatban állunk az óvodával és a Zsidó Egyetemmel is. Reggeltől estig nyitva vagyunk: délelőtt tanítunk, délután a kisebbeket a teljesség igénye nélkül napközi, szakkörök, furulyaoktatás és kóruspróbák várják. Szeretnénk délután is itt tartani a gyerekeket olyan foglalkozásokkal, melyek során jól éreznék magukat. Jövő évtől szeretnénk elindítani a hatosztályos gimnáziumban egy nüladik évfolyamot, a nyelvoktatásra koncentrálna: angol és héber nyelvet fogunk tanítani heti tizenöt órában. Ezenkívül az informatikára helyezük a hangsúlyt, de nem feledkezünk meg a gyerekek matematika- és magyartudásának karbantartásáról sem. Az évfolyam végén az osztály egy többhetes angliai tanuláson venne részt. Minden követ meg fogunk mozgatni, hogy ez a lehető legkevesebbe kerüljön. Az biztos, hogy ha ezt megszervezzük, akkor szociális okból senki sem fog kimaradni belőle – szögezi le határozottan az igazgatóhelyettes asszony. Ilyenkor sajnálom, hogy már túl vagyok a gimin, szép emlékü középiskolámban minket ugyanis legfeljebb Hegyeshalomig utaztattak. Sakkoktatást is terveznek **Polgár László** talá-

nyos sakktáblán alapuló „csillagsakk” módszerével, mely még a legelvetemültebb sakk-kerülő képzeletét is beindítja. Testnevelési órákon úsznak és korcsolyáznak is. A jövőben egy érettségizetteknek szóló tizenharmadik évfolyamot is el szeretnének indítani az iskolában, melyen idegenvezetést oktatnánk. A Scheiber fő nyelvei az angol és a héber.

– *Melyik megy jobban a gyerekeknek?* – *kérdezem Réz Gábornét.*

– Úgy néz ki, hogy az angol. Szeretnénk, ha minden gyerek legalább egy nyelvből, de sokan két nyelvből letennék a nyelvvizsgát.

– *Érdemes a mai világban hébert tanulni?*

– Mivel nagyon kevés helyen tanítják, feltétlenül. Izraellel elég sok üzleti kapcsolat van, nem is beszélve a szépszámur turistáról. Biztos, hogy gyakorlati hasznát veszik majd a gyerekek hébertudásuknak, vagy legalábbis nagyon sokan lesznek, akik profitálni tudnak majd belőle.

– *Milyen szerepet tölt be a vallás az iskola életében?*

– A vallás tanításán túl célunk, hogy diákjaink otthon is megtartsák az ünnepeket. Kóser konyhánk van, melynek rejtelseibe szakkörünkön vezetjük be az érdeklődőket. Péntekenként pedig gyertyát gyújtunk a rabbink, **Verő Tamás** vezetésével. **Deutsch Róbert** főrabbi az iskola vallási felügyelője.

– *Milyen feladatai vannak egy rabbinak az iskolában?*

– A legfontosabb feladatuk az iskola vallási életének irányítása, folyamatosan együttműködve a vallás tanárokkal. Közreműködnek a reggeli imák lebonyolításában. Saját ötvenfős imatermünk van. A vallási ünnepek megtartása során keresni kell a változatosságot. Az istentiszteleteken és egyéb szertartásokon nem zsidó tanulóinknak is részt kell venniük.

Ennyi elég is a kíváncsiságom felcsigázásához: az imaterem felé véve az irányt, szinte büntudatom támad, amikor rá kell lépnem, az utca porával össze kell piszkolnom a kapuval szemközt elterülő, attraktív márványlapokkal borított előteret, amelyen még egy légy is elcsúszna. Az óráközi szünetekben a folyosón vígan pingpongoznak, az iskolarádióból trendi slágerek szólnak, melyeket egymásnak küldözgetnek a diákok, és akkor még Feriről, a Buddhamosolyú portásról nem is beszéltem. A lazaság és a vallás a Scheiberben jól megfér egymás mellett: a vígan száguldozó gyerekek fején kipa van.

– *Kipát csak zsidó tanulóinknak kell hordani?* – *kérdezem Sugár igazgatóhelyettes asszonyt.*

– Nem, mindenkinek, aki ennek az iskolának a tanulója, dolgozója. Nem zsidó diákjainknak a vallás tanórakra is be kell járniuk.

– *Még akkor is, ha más vallásúak?*

– Igen. Ennek tudatában jönnek ide. Szórolapjainkon és a felvételin is tájékoztatjuk szüleiket, hogy mi-

vel jár, ha ide íratják be gyermekeiket.

– *Hogy jönnek ki egymással a zsidó és a nem zsidó tanulók? Elkülönülnek, vagy inkább vegyülnek?*

– Vegyülnek. A tanárok semmi képpen sem tesznek különbséget, és a gyerekek között is csak néha hangzik fel egy-egy disszonáns hang. A mi feladatunk ezeknek a lenyesegetése. Toleranciára kell nevelni a gyerekeket.

– *Előfordult már, hogy nem zsidó tanulójuk be akart térni?*

– Igen, és ez sikerült is az illetőnek. Döntését nem csak az iskola hatására hozhatta meg, hiszen az, hogy idejött, már maga is egy választás volt a részéről.

– *A vallás megtartása szempontjából hogyan jellemezné tanulóik családi hátterét?*

– Nagy részük nem vallásos családból jön, ezért itt tanulják meg azokat a vallási ismereteket és hagyományokat, amelyeket a szülők generációja nagyon nagy százalékban nem ismer. Tehát igazából innen viszik haza a gyerekek a tudást. Az a dolgunk, hogy mindent megismertessünk és megtanítsunk nekik.

– *Milyen hatással van mindez a szülőkre? Előfordult már, hogy gyermekük hatására egy szülő a vallás felé fordult?*

– Arra már volt példa, hogy bekeverültek a szokások a család életébe: Az alsó tagozatosok együtt étkeznek, kezet mosva és elmondva az áldásokat. Egyszer eljött egy szülő, azt kérve, hogy tanítsuk meg ezeket neki, mert nem tudja őket, a gyereke azonban igényli.

– *Hogyan viszonyulnak a betéréshez és az alijázáshoz?*

– A gyerekekre, illetve családjukra bízunk a döntést. Mi az információkat mindig megadjuk nekik, a Szochnut rendszeresen tart tájékoztatókat a továbbtanulás és az alijázás lehetőségeiről.

– *Van érdeklődés a kivándorlás iránt?*

– Az utóbbi években lecsökkent.

– *Hogyan teljesítenek a felsőoktatási felvételik során tanulóik?*

– Szinte minden tanulóknak valamilyen formában továbbtanul: körülbelül hetven százalékuk felsőoktatási intézményben, a többiek felsőfokú szakmai tanfolyamokon. Nagyon népszerűek köztük a gazdasági és a kommunikációs területek, de elég sokan választják a jogot is. Az ORZSE-n a judaisztikatanár és a szociális munkás szakot választják leginkább. De van kántorjelölt „gyerekünk”, sőt rabbijelöltünk is. Amikor az egyetlen hallgatói gyakorlatra jönnek, örömmel tapasztaljuk, hogy az évfolyam fele általában itt érettségizett.

– *Akik támogatni szeretnék az iskolát, hogyan tehetik meg ezt?*

– Az Alkotó Ifjúság Alapítvány adószámán: 18004810-1-42. A 221-4215-ös telefonszámon szívesen válaszolunk kérdéseikre.

Szilágyi Iván Péter

(2003)

SZILÁGYI GYÖRGY

VII. Edward a Blaue Katzban

A mai Király utca névadója „Az angol királyhoz” nevű kocsmá volt. Előbb Angol utca, majd Angol király utca, később Három király utca, végül jelző nélkül Király utca lett. Ami engem illet, szívesebben mondanék néhány meleg szót a Pfeiffergasse, a hajdani Sípos utca végében álló hitközségi székház történetéről, amely napjainkban – anélkül, hogy helyet változtatott volna – a Síp utcában található. Csakhogy most a békebeli Király utca hőskorából kívánok néhány, ma már elképzelhetetlen epizódot felvillanztatni az olvasók előtt.

Néhány hónappal ezelőtt emlékeztem meg az *Országút* (Károly körút) és a Király utca sarkán álló, 1936-ban lebontott Orczy-házról és a híres Orczy-kávéházról. Ezúttal azért hozom ismét szóba, mert a *Habsburg-ház* tagjai az Andrássy út megléte előtt az akkor díszes Király utcán kocsiakztak ki néha a Városligetbe. Az utcában szép számmal található mulatókat, kocsmákat, sörpincéket, kávéházakat persze nem keresték fel, mivel tiszta levegőt akartak szívni, nem szivarfüstöt.

A XIX. század derekán még egységesen *Terézváros* volt a fővárosnak az a része, melyet azóta kettéválasztottak VI. és VII. kerületre. Az Egyenlőség című egykori zsidó felekezeti lap megállapítása szerint abban a régi Terézvárosban „tömörült a pesti zsidóság nagy része”. Ennek a városrésznek több olyan utcája volt, melynek elnevezésében a többes szám jutott kifejezésre. A mai Dob utca például *Három dob utca* volt. Nevét a „*Zu den drei Trommeln*”, a három dobhoz címzett lakóháznak köszönhetette, akárcsak a *Két szerezsen utca*, ahol az egyik ház kapuja fölött két szerezsenfej volt kifaragva. A szerezsenek rég eltűntek, a romantikus felhangú utcát ma *Paulay Ede utcának* nevezik.

A régi Pest éjjeli életének egyik pillére a híres *Blaue Katz* (Kék macska) mulató volt a Király utcában. Olyan hírnévre tett szert, hogy külföldiek is látogatták, közöttük az akkori walesi herceg, a későbbi *VII. Edward* angol király, aki éjjelente minden kíséret nélkül tisztelte meg jelenlétével, feltehetően nem halaszthatatlanul fontos államügyekben... Ugyancsak hangos volt a késő esti órákban a malacságokon derülő vendégek kacajától a Király utcai *Berger-pince* is, ahol hajnalutban „zsákbacikák” doromboltak dedapáink fölébe. Ám hagyjuk békében nyugodni őseinket, valamint az uralkodókat, arisztokratákat és mágnásokat, végtére is a zsidó negyedben barangolunk, ott pedig – csekély túlzással szólva – jóformán mindenki zsidó volt. Márpedig nekem a csaknem kétszáz kilós, kétlábú vízilóra hasonlító *Házlinger*, a zabálás világbajnoka a koronás főknél közelebb áll szívemhez. Boldog emlékü hittestvérünk vendéglőről vendéglőre, és kávéházzól kávéházza járt, sorsjegyigérvényekkel. Ugyanis Bazilika-sorsjegyek árusításával foglalkozott. Természetesen nem a Király utcában... Nem tudott volna megélni, ha az emberek már csak heccből is nem fizetnek neki egy-egy nagy ebédet vagy vacsorát.

Früstköre Házlinger az Orczy-házban levő *Wassermann-féle* étterembe járt, ahol mindig akadt néhány korán kelő kereskedő, akihez már eljutott határtalan befogadóképességének híre. Megkérdezték, hány adag borjúpörkölt tudna egy ültő helyében elfogyasztani. – *Hülye kérdés* – fortyant fel Házlinger –, *hiszen nem ehettek többet, mint amennyi van. Hozzák be a konyhából azt a kis bögrét.*

Előkerült a bögrének nevezett kondér, benne tizenöt porció. Házlinger bekebelezte. – *Most pedig lássuk a marhagulyáskézsletet!* Megette azt is. Utána magába tömött még tíz pecsenyét, majd kijelentette: „Fogjunk *végre hozzá az ebédhez!*” Végig tudta enni az étlapot fölülről lefelé, aztán visszafelé is. Egyszer az egyik Király utcai sörházban fogadásból megevett negyven darab keménytojást. Meg se kottyant neki. Falánksága ellenére magas kort ért meg. Igaz, akkor még nem volt téma a koleszterin. Amiről pedig nem tudunk, az nincs...

Akadt egy *Weiss* nevezetű híresség is a Király utcában. Mindenki azt hitte róla, olyan, mint a többi Weiss. Minden tekintetben megérdemli, hogy megemlékezzünk róla. Holott német volt, nem zsidó. Az gyöngye kifejezés, hogy beletörődött feltételezett zsidóságába. Weiss minden évben pontosan befizette a hat forint hitközségi adót, amit meghallgatása nélkül kiróttak rá. Tökéletesen hozzáidomult környezetéhez. Gyakran unszolták, lépjen be a szentegyletbe, de a „végzetes” lépést folyton halogatta. Ám ha egy ügynök „hosszúnapra” jó ülést hozott számára a pótimaházba, szó nélkül megvette, és később odaadta egy szegény zsidónak. Temetések alkalmából rábízták az adománygyűjtő ezüstperselyt. Csupán halála után derült ki, hogy nincs számára hely a zsidó temetőben.

Befejezésül egy valódi zsidót állítok reflektorfénybe. Történetesen a 48-as honvédsereg tábori rabbiját, *Einhorn Ezékielt*, a modern zsidók lelkipásztorát, akinek Király utcai reformgyülekezetében magyar nyelven tartott prédikációit a hívők fedetlen fővel hallgatták végig. A reform izraeliták gyülekezetét a hitközség rövid idő alatt feloszlatta.

Ezt követően Einhorn Ezékiel kivándorolt Párizsba. Ott is korszakos reformoknak szentelte életét. Elsősorban az országot érintő közgazdasági és belpolitikai problémák megoldásán fáradozott. Néhány évtizeddel később visszakerült Budapestre. Hatalmas tudása révén államtitkára lett a magyar királyi kereskedelmi, ipari és földművelési minisztériumnak. Talán már Párizsban sejtette, hogy valamikor utcát fognak elnevezni róla Pesten, ezért még frankhonban fölvette az *Edouard Horn* nevet. Ennek köszönhető, hogy a *Horn Ede* utcát nem nevezik Einhorn Ezékiel utcának...

(2003)



A Budapest Klezmer Band és a Budapest Bár koncertje

Az *Öröme hangolunk* mottójú 27. Zsidó Kulturális Fesztivál ünneplés nyitóestjének a Dohány utcai zsinagóga adott otthont, ahol nemcsak a muzsika, de a közösség megtartó ereje is tetten érhető volt – mindaz, amit ez a programsorozat már közel három évtizede jelent: hagyományt, megújulást és az összetartozás örömét.

Két hiteles hang – Mester Tamás és Ámon Betti

Az estet **Mester Tamás**, a Budapesti Zsidó Hitközség elnöke nyitotta meg. Beszédében az öröm és az összefogás fontosságáról szólt – arról, hogy ebben a sokszor zűrzavaros világban mennyire nagy szükségünk van az ilyen alkalmakra, ahol a zene és a közösség egyaránt gyógyít.

A háziasszony **Ámon Betti** volt, aki nemcsak a Mazsihisz kommunikációs munkatársaként, de kulturális szervezőként is évek óta tevékenyen formálja a zsidó közéletet. Kedves, de határozott jelenléte biz-

A koncert tele volt meglepetéssel, improvizációval. A cimbalom, a nagybőgő, a tangóharmonika, a zongora, a dob és a hegedű egyszerre szóltak, mégsem volt zavar – csakis harmónia. A zenészek páratlan összhangban játszottak, és valóban, a zsinagóga zenei értelemben „felrobbant”. A közönség ujjongott, tapsolt, sőt – ritkán hallani ilyen ezek között a falak között – még füttyszóval is kifejezte elismerését.

Budapest Klezmer Band – a lélek dallamai

Őket követte az est házigazda zenekara, a Budapest Klezmer Band, a legendás **Fegyával** a zongoránál. A zenekar a zsidó népzene gyökereihez nyúl vissza, de azt modern hangszerelésben, érzékenyen, mégis dinamikus tolmacsolja. A koncert elején lágy, szívbe markoló dallamok töltötték be a zsinagógát, ahol a klarinét és a hegedű játszott a főszerepet. A zongora fokozatos bekapcsolódása után azonban már

Közös finálé – a zene öröme egyesít

A két zenekar egy közös nagy dzsemborival zárta az estet. A zenészek, a közönség és a hely szelleme ekkor már teljes egységben

létezett – mindenki együtt mozdult a zenére. Az utolsó dal, amelyet együtt adtak elő, valódi finálé volt: emelkedett, örömteli, ünnepi.

Kohán István, a Budapest Klezmer Band tagja nem véletlenül

illette az estét az „*erős karakterlátás*” névvel. Valóban: ez nemcsak egy koncert volt, hanem egy élő, lüktető műalkotás, amely egyszerre szólt a múlttól, a jelenről és a jövőről.

Riedl Annamária

Barangolás Újlipóciában

Fesztbaum Béla estje

Bächer Iván tollából másfél évtizede jelent meg a *Megyek Budára* című kötet, el is fogyott szépen és gyorsan – sok ám a Bächer-rajongó, magam is az vagyok –, de igazi megszólaltatójára csak idén ősszel talált. A Zsidó Kulturális Fesztivál nyitójára időzítették Fesztbaum Béla és zenésztársai a kisregény színpadra állítását, belegombolva néhány más mű részletét.

Bächernek ez a műve a maga befejezetlenségében (hiszen a végén még csak rá sem lép a Margit híd járdájára) ódaféle, panegirikusz, vagyis dicsőítő költemény prózában Újlipócia kimeríthetetlen (emberi és tárgyi) gazdagságáról. Na ez jelent meg a Hegedűs-zsinagóga alkalmi színpadán. **Fesztbaum Béla** erre az estére találta ki, alkotta és rendezte meg, majd végül olvasta fel kellő

azok a leányok/fiúk kikkel házassodtak, és ezt Iván írja meg, ő pedig majd aláírja – csak azt nem tudta, hogy aznap hétfő van-e, és hogy mikor találkozzanak... Túlélő aggastyán, valahol az Alzheimer határán... Nos, az ő hangjukat hallottuk Fesztbaumtól a Hegedűs alkalmi színpadáról. És belül mindenki a saját egyre feledékenyebb ismerőseit hallotta...



Behumi Dóri és a Budapest Bár

tos kézzel vezette be a közönséget az est hangulatába.

Budapest Bár – amikor a zene életre kel

Elsőként a Budapest Bár előadását hallhattuk, amely immár másfél évtizede hozza vissza a pesti éjszakák bárhangulatát, elegánsan ötvözve a múlt század könnyűzenei világát a mai zenei nyelvezettel. A zenekar műfajilag nehezen besorolható: egyszerre cigányzene, dzsessz, sanzon és kuplé – s mindent olyan stílusban találják, amit csak ők tudnak. Koncertjeik különleges atmoszférát teremtenek, hol szívszorítóan nosztalgikusak, hol vadul felszabadítóak. Ezúttal sem volt ez másként.

A vendégfellépők **Behumi Dóri** és **Mező Misi** voltak. A dzsessz világából érkező énekesnő már évek óta a Budapest Bár meghatározó hangja; finom, mégis erőteljes előadásmódja most is lenyűgözte a közönséget. A Magna Cum Laude frontembere rockosabb lendületet hozott a színpadra – mélyen átélt, mégis közvetlen stílusa különleges szint vitt az estébe.

lüktetőbb, energikusabb hangulat vette át a terepet, így már rögtön a második szám a híres *Menyasszonytánc* volt, Fegyá egyik legismertebb és legkedveltebb szerzeménye. Ezután egy különlegesség következett az *Ogyesszai kocsmadalokkal*, amit az együttes pár éve vett fel a repertoárjába. Ezeket a számokat Fegyá minden esetben az eredeti nyelven, oroszul éneklie, visszautalva munkácsi gyökereire.

Az est egyik legemlékezetesebb pillanata egy különleges improvizáció volt: Fegyá és **Gazda Bence** egy olyan dalt adtak elő, amit – elmondásuk szerint – soha nem hallhatunk kétszer ugyanúgy. A sztori szerint egy lemezfelvételre túl korán érkeztek, és amíg vártak, csak úgy, spontán elkezdtek zenélni. Kollégájuk rögzítette ezt a rögtönzött darabot – azóta is így, improvizatíván játszzák. Most is egyedi, megismételhetetlen élményt adtak. De felcsendült az ismert hangok között a *Hegedűs a háztetőn* klasszikusa, az *Üveges tánc* is, a zsinagóga falai közé idéző a sokak által jól ismert történetet és érzéseket.



Fesztbaum Béla emeli poharát

Legelőbb magáról a szövegről kell beszélni. Bächer ugyanis ebben az *Újlipóciakötetben* (ez volt az alcíme) saját bókálzását írja meg, hogy mit lát, mit vesz észre, kikkel fecserszik Újlipóciában. Nagyon sokat ír magáról, a szikvíz (palackos szódavíz) iránti rajongásáról, meg aztán persze arról, hogy miket lát meg abban a szűkebb hazában, ahonnan sem kedve, sem indíttatása nincs kimozdulni. Minden házról eszébe jut valaki – mondjuk, aki építette –, hogy mi történt ott, ki élte túl és ki nem. A mesterségekről meg a boltokról is beszél, hogy Újlipócia például a Bioboltok hazája. Mert olyan sok van belőlük. De ugyanez érvényes a kutyásokra is. Így tehát Újlipócia a kutyások hazája is. Meg a művészeké, akik itt éltek és haltak – vagy innen mentek meghalni. Meg a teraszoké, meg a futóké – meg még sok mindené is mindenkié. Egyáltalán: Bächer majdnem mindent tud a körülről észak felé elterülő városnegydről. Mint egy kis falu, ahol mindenki ismer mindenkit, ezért üdvözlük vagy meg-megszólítják egymást. Ez is adja a szöveg báját, de erről még kicsit később...

megszakításokkal a művet, és ettől eleve név váltak Iván mondatai. Nem is csak a színészi hangtól. Hanem attól, hogy mintha ő maga tartott volna szüneteket a gondolatok között. Ettől viszont az egymással felelő mondatok ellentmondásossága nevetést – mondhatnám: cinkos nevetést – vált ki. Cinkosat – mert hiszen a Hegedűs-zsiniben mindenki nagyon magáénak érzi ezt a beszámolót a környékbeli utcákról, házakról, emberekről, sok színésze, rendező, hírességekről. Emlegette az újságírás ma is élő doyenjét, **Kulcsár Istvánt** (aki szintén mindent tud a „faluról”), meg a fejszámolóművész **Pataki Ferencet** (persze ők is itt őshonosak).

Fesztbaum alig váltott hangot, pedig nem kizárólag a bókászó, csatangoló szerzőt szólaltatta meg. Hanem azokat is, akik őt szólították le vagy meg ismeretlenül, mint Teklát, aki kutyaftutában elmesélte, hogy valamikor szerelmes volt Ivánba (de már elmúlt), meg Bandi bácsit, aki elmondta – hozzávetőleg kétszáz évre és a Monarchia több országrészére visszamenőleg –, hogy kinek ki volt a férje, felesége, testvére, és

A városnegyed tájait, szereplőit, meg Ivánt, aki már nincs közöttünk, **Rátonyi Gábor** fotói és hangulatvideói idézték meg, nagy érzékenységgel. Zene is volt, hegedűn **Farkas Izsák** rögtönzött, csellón **Simkó-Várnagy Mihály**, Fesztbaum a zongorához ült, maga a zene pedig saját, jórészt improvizatív szerzeményük volt (beleékelve néhány kedvenc „kocsmadal”), több morzsában vagy rövid, a legváltozatosabb stílusú koncertdarabokban. Ahogy visszaemlékezem, volt románc, nosztalgikus hangulatfestés, dzsessz, aztán bluesból kiöntött rock (micsoda gitárszóló csellón!), és persze klezmer is.

Az járt az eszemben, különösen mikor éppen az a közzene szólt, amit csellószerzőnek neveztem el, hogy ha ezeket a zenéket összeférceznénk, akkor sokféleségük miatt méltán kaphatná az *Újlipócia – szimfonikus költemény* címet (vö. Sibelius: Finlandia). A szerzők között mindenkit felsorolnánk, az összeállítás pedig ezekkel a szereplőkkel eljutna minden olyan zsinagógába, ahol még eleven a közösség, hogy ott is átérzhessék, amit mi ezen az estén. De szép is lenne!

Bedő J. István

IZRAELI SZÍNES



Netanjahu: Izrael nem megszállja Gázát, hanem felszabadítja a Hamász alól

Gázavárosnak, majd a Mavaszi nevű humanitárius övezet központi táborának elfoglalása a háború befejezésének legjobb és leggyorsabb módja. Izrael nem megszállja Gázát, hanem felszabadítja a Hamász alól – jelentette ki Benjámin Netanjahu külföldi tudósítók számára tartott sajtótájékoztatóján Jeruzsálemben.

A miniszterelnök azt mondta, hogy a Hamásznak még mindig több ezer fegyveres terroristája van Gázában, és az iszlamista terrororganizáció azzal fenyegetőzik, hogy megismétli az október 7-i vérengzést, valamint elpusztítja Izraelt.

Állítása szerint sok gázai könnyörög nekünk, könnyörög a világnak: Szabadítsatok meg minket! Szabadítsatok meg Gázát a Hamásztól. Az izraeli kor-



mányfő szerint egy nemzet sem fogadhat el egy népirtásra készülő terrorszervezetet, egy olyan szervezetet, amely polgárainak kiirtására törekszik, mindössze egy kőhajításnyira a határtól.

A Gázai övezet körülbelül 70-75 százaléka izraeli katonai ellenőrzés alatt áll. Két fellelvár maradt hátra: Gázaváros és a Mavaszi központi tábor. A háború akár holnap véget érhet, ha a Hamász leteszi a fegyvert és szabadon engedi az összes túszt – tette hozzá Netanjahu.

Mivel a Hamász nem hajlandó letenni a fegyvert, Izraelnek nincs más választása, mint befejezni a munkát és teljesen legyőzni a Hamászt – mondta Netanjahu, ezzel kizárva a fegyverszünet és a túsalku lehetőségét.

Közölte: az izraeli hadsereg (IDF) utasítást kapott a két megmaradt Hamász-fellelvár, Gázaváros és a központi tábor felszámolására. Az izraeli hadművelet megkezdése előtt az IDF először lehetővé teszi a polgári lakosság számára, hogy biztonságosan elhagyja a harci övezeteket a kijelölt biztonságos zónák irányába. Ezekben a zónákban elegendő élelmet, vizet és orvosi ellátást kapnak.

A háború során végig az volt a politikánk, hogy megakadályozzuk a humanitárius válságot, míg a Hamász politikája az volt, hogy létrehozza azt – mondta a miniszterelnök, és tagadta az olyan vádak, amelyek szerint az IDF éheztetést alkalmazott volna Gázában, és azt bizonygatta, hogy Izrael a háború egész ideje alatt elegendő segílyt engedett be, míg a Hamász akadályozta az ellátás bejutását, az ENSZ pedig nem tudta megfelelően szétosztani azt.

A háború megindulása óta Izrael közel kétfélmillió tonna segílyt engedett be – hangsúlyozta.

Ha éheztetési politikánk lett volna, két év háború után senki nem maradt volna életben Gázában. Politikai irányvonalunk éppen az ellenkezője volt – tette hozzá, és kijelentette, hogy a Hamász erőszakkal fosztogatta a segílyszállítmányokat és szándékosan idézett elő hiányokat.

Most Izrael biztonságos folyosókat jelöl ki a segílyek elosztására, növeli a Gázai Humanitárius Alap (GHH) által működtetett biztonságos elosztópontok számát, és légi úton is segílyek ledobását végzi más országokkal együtt.

Korábban, a háború előző évében, a Hamász legyőzésének kulcsfontosságú tényezőjeként többek közt Rafah város elfoglalását, illetve a Filadelfia-tengegy izraeli felügyeletét jelölte meg a kormányfő.

A mostani sajtótájékoztatón elmondta, hogy Izrael mintegy hat-nyolc nap alatt telepítette ki a palesztin civileket Rafahból, s a kitelepítés ütemében ezúttal is hasonló eredményekre számíthatnak.

Nem akarok pontos menetredekről beszélni, de meglehetősen rövid időtávban gondolkodunk, mert a háborút le akarjuk zárni – mondta Netanjahu.

(MTI)

A Jad Vasem visszautasítja a népirtás vádját Izraellel kapcsolatban

Izrael első számú holokauszt- emlékhelye, a Jad Vasem Intézet kategorikusan elutasította azokat az állításokat, amelyek szerint Izrael népirtást követ el. A közlemény szerint ez a történelmi igazság veszélyes elferdítése, amely meggyalázza a náci népirtás áldozatainak emlékét.

A németországi Jad Vasem Baráti Egyesület vezetésének tisztelt elnöke, **Stephan-Andreas Casdorff** nemrégiben azt javasolta, hogy a náci népirtás okán a mai Németországnak le kellene állítania az Izraelbe irányuló fegyverexportot.

A Jad Vasem, a holokauszt és a népirtás tanulmányozásának egyik legtekintélyesebb és legelismerettebb

intézménye a JNS hírportál megkezdésére elhatárolódott Casdorff megjegyzéseitől, az Európai Rabbik



Hanghordozó

Titkos nyelvet használnak a kerted növényei

Azt „mondja” a paradicsom, hogy stresszes az élete, mire a moly nem teszi le rá a petéit, hanem odébbáll, és nyugodtabb növényre telepszik – ez nem egy 21. századi mesefilm forgatókönyve, hanem vadonatúj tudományos kutatások hivatalosan közölt eredményei.

A tel-avivi egyetem kutatói bebizonyították, hogy a növények bizonyos helyzeteket hanghatásokkal nyugtáznak, melyre egyes állatfajok reagálnak is.

A szorongást átélő paradicsom kattogásait a molyok például intő jelként dekódolják.

Tovább kutatják az élővilág titkos nyelvét

A több lépcsőben megállapított eddigi eredmények után most az a cél, hogy kiderítsék, az egyes növények stresszüzenetei mennyiben térnek el egymástól, illetve hogy a molyokon kívül más fajok döntéseit is befolyásolják-e a növények által kibocsátott hangüzenetek.

A növények ugyanis, mint azt korábban már bebizonyították, ha veszélyt érzékelnek, hangeffektusokat keltenek. Például ha kiszáradás veszélyezteteti a paradicsomot, különös hanghatásokkal él. Mára az is bebizonyosodott, ezeket az emberi fül számára hallhatatlan hangokat az állatok érzékelik, és bizonyos mértékben reagálnak is rá.

Ma már úgy hisszük, ha egy növény stresszt él át, az általa kiadott üzeneteket növénytársaiak nemcsak értik, de empatikusan át is veszik.

Azt viszont továbbra is kutatják, milyen információtartalmakat képesek közvetíteni egymás között titkos nyelvükön a növények, és mennyit értenek ebből az állatok.

Molnár-Zolnay Fruzsina / Dívány

A túsok családtagjai csalódottak az izraeli kabinet döntése miatt

Az izraeli biztonságpolitikai kabinet Gáza elfoglalásának bejelentésével cserbenhagyta az elhurcolt túsokat családtagjaink közleménye szerint.

A 2023 október 7-én a Hamász iszlamista terrororganizáció által a Gázai övezetbe hurcolt túsok családjait képviselő szervezet szerint a kabinet döntése Gázaváros elfoglalásáról halálos ítéletet jelent az élő túsokra, és a végleges eltűnés ítélete a halottaknak. Szintén tiltakoztak a korábban kiszabadult túsok, akik szerint a túsoknak már nincs idejük.

Értesültünk a kabinet döntéséről, miszerint elindítják a Gázai övezet elfoglalását, kockáztatva ezzel szeretteink életét – közölte **Ohad Ben Ami**, akit mintegy fél éve szabadítottak ki a Hamász fogságából, és a szintén fogságból kiszabadult **Jáir Hornnal** együtt tiltakozást hirdetett meg **Jiszárel Kac** védelmi miniszter háza elé.

Közleményük szerint a döntés a túsok cserbenhagyásának hivatalos bejelentése – miközben teljes mértékben figyelmen kívül hagyja a katonai vezetés figyelembevételét és az izraeli közvélemény többségének egyértelmű akaratát.

Soha nem volt még Izraelnek olyan kormánya, amely ilyen elszántan szembe ment volna a nemzeti érdekekkel. Ez a kormány – amelynek idején a holokauszt óta a legnagyobb katasztrófa érte a zsidó népet – éjjel saját kezdeményezésére újabb tragédiát indított el. De még nem késő – tették hozzá közleményükben.

A túsok visszahozásának egyetlen útja egy átfogó megállapodás. Nem újabb értelmetlen háború, nem újabb szándékos cserbenhagyás. Az izraeli nép képes és köteles is megállítani ezt a veszélyes lépést – állítják.

Tegnap este új mélypontot értünk el abban a szakadékban, melyben immár majdnem két éve élünk – jelentette be közleményében a Nir Óz kibuc. Izrael nyíltan kijelenti, hogy lemond a túsokról. Ez a döntés szeretteink halálos ítéletét jelenti. Nem fogadjuk el ezt a valóságot, és nem hallgatunk ezzel az erkölcsi bűncselekménnyel szemben. Minden izraelihez szólunk: menjetek ki az utcára. Ők akár a ti testvéreitek is lehetnének – tették hozzá.



A túsok fala előtt

Ez a döntés egy olyan katasztrófa, amely számos további katasztrófához fog vezetni – mondta **Jáir Lapid**, a parlamenti ellenzék vezetője és a Van Jövő nevű centrista ellenzéki párt elnöke. **Bengvír** és **Szmotrics** egy olyan lépésbe rángatták bele **Netanjahut**, amely a túsok és számos katona halálához, tízmilliárdos nagyságrendű kiadásokhoz és diplomáciai összeomláshoz fog vezetni. Pontosan ezt akarta a Hamász – hogy Izrael cél nélkül beleragadjon egy értelmetlen megszállásba, amelynek senki sem látja a végét – tette hozzá.

A kabinet éjszakai, a vezérkari főnök véleményével ellentétes döntése generációkra szóló katasztrófa. A túsokra halálos ítéletet, és újabb gyászoló családokat jelent – fogalmazott **Jáir Golan**, a szociáldemokrata Demokraták párt elnöke. Gyermekünk és unokánk is járőrözni fognak Gáza síkatoraiban, mi pedig százmilliárdokat fogunk fizetni hosszú éveken át – mindezt politikai túlélésért és messianisztikus ábrándokért – tette hozzá, és a tiltakozás fokozására szólított fel a kormánnyal szemben.

(MTI)

Konferenciájának vezetője pedig azt javasolta, hogy Casdorffot nyilvánítsák alkalmatlannak a Jad Vasemben betöltött tisztségére.

Amint azt számos tudós hangsúlyozta, az ilyen visszaélések aláásása a fogalom integritását, és elhomályosítja a népirtás valós eseteit – mondta a Jad Vasem szóvivője azokról az állításokról, amelyek szerint Izrael népirtást követett el.

Hozzátette, hogy Izrael egy olyan terrorszervezet ellen kényszerült igazságos háborúba, amely brutális mészárlást hajtott végre, még mindig túsokat tart fogva, és kénytelenül a zsidó állam elpusztítására törekszik. Izrael a Hamász ellen harcol, nem pedig a gázai civil lakosság ellen, amelynek szenvedését

nem lehet figyelmen kívül hagyni.

A Jad Vasem határozottan ellenzi, hogy a népirtással kapcsolatos nyelvezetet és a holokauszt képeit bárki, beleértve az izraeli és külföldi tudósokat és közéleti személyiségeket is, politikai célokra használja fel – írja a közlemény.

Több holokausztkutató azzal vádolta a zsidó államot, hogy népirtást követ el Gázában. Izrael erői azonban a Hamász felszámolásáért harcolnak, mióta annak terroristái 2023. október 7-én lerohanták az országot, mintegy 1200 embert meggyilkolva és további 251-et elrabolva. A túsok közül ötvenet meg mindig Gázában tartanak fogva.

(Forrás: ejpress.org, szombat.org)

KÖBÁNYAI JÁNOS

Kétezer éves válasz-hiány, most is Jeruzsálemből

2023. október 7. óta – azaz már majdnem két éve – ismét dermedt hallgatásba merevedünk. Ami nem azt jelenti, hogy szinte gépiesen ne kattintgatnánk a *smart* eszközök képernyőire, hogy „mi újság” Izraelben S kéretlenül a világ többi pontján, ahol minden és mindenki, ami/aki zsidó, célkeresztbe került *again*, mégpedig fortélyos puskacsőfordultával: az európai történelem egyetlen genocídiumának áldozataiból népiptóvá avanzsálódva.

A kiábrándultság s a kiúttalan reménytelenség lebénítja a gondolkodást, s nemkülönben a tanúszeréből adódó elbeszélés követésének rutinját. Nem az események nyomában járok, azok fennmaradnak a csökkenő számú, papírra nyomtatott újságok lapjain s a még nem tudni, hogyan archiválódó digitális médiumok oly sokirányú – de nem sokoldalú – kartácszakatolású híradóiban. A tanú, ha (újság)író, az események mélyén meghúzódó emberi nem narratíváját firtatja a háborúk, a kibontakozó új világrend mai történései mögött. A csupán néhány évezredes fejlődésre – avagy visszafejlődésre – koncentrálnak, amelynek epicentruma a közel-keleti vidék, amely ismét az apokalipszist vizionálja (de a Hieronymus Boscht lepívaló „mindennapi” vizuális „tartalmak” révén). „E táj” – nem véletlenül – szülte meg a Messiás-hitet. (Lásd a Biblia egységes folyamú Ó- és Újszövetsége elbeszélését.) A 21. századi tanú a nácaréti Jehosua ben Jozsef születése után kétezer évvel is e hitnek s földi megvalósulásának lehetetlenségét konstatálhatja s jegyezheti fel. S ami rosszabb: a hitért keresztre feszített – aki a törvényt betartani és nem lerombolni jött el – tanításainak globális elérvenytelenségével szembesülhet.

Mi más olvasható ki a mai – igaz, szintén hanyatló – római birodalom urának üres fenyegetőzéseiből s kicsinyes, de legitimáló alkudozásából a Sátán/Hamással, miközben az ama híres előd keresztre feszítését *live*

megelevenítő, szintén vizuális bizonyító eszközökkel – a rockfesztiválról elrabolt s most túszként szenvedő, megkínzott fiatalok videóival – hirdeti/bizonyítja az egész világ előtt, hogy ki és mi is ő valójában. Őelőttük hajolnak meg, őket kényeztetik a Globus *so called* demokratikus, sőt liberális vezetői: bojkottokkal s egy Izrael elpusztításában expressis verbis érdekelt államalakulat elismerésének ajándékával. A jutalom kiérdemlése a Sátánnak bizonyára a legsátánibb gyakorlata, hogy a saját népét pusztítja, zsigereli a halálba gyilkos céljának elérése érdekében. Ugyanis az éhez, legyilkolt-rombolt gázai ikonosztáz terjesztésében, sulykolásában – *az arab kisfiú vérének felhasználásában a peszáhi pászka*ban – véli elérni (nem alaptalanul, ezt el kell ismerni) termékeny talajra hulló célját: Izrael népét leracsakzni ismét a Közel-Keletről, ahová – valóban példa nélküli módon – ismét visszatért a Tórájában lefektetett és nagyjából megőrzött azonosságával s megújított nyelvével egyetemben.

Ezt a folyamatot kövessem?

Mi mást?

Kihagyhatok egy hetet?

Miközben idáig jutottam rosszkedvem s az ebből eredő hallgatásom megindoklásában, megint rákattintok a *Jerusalem Post/Haaretz* hírforrásomra, ahol nem győzők eleget bosszankodni-viszolyogni Trump Hamásznak tett „végső” ajánlatán – szemembe ordít a legújabb jeruzsálemi merénylet: öt halott, sok sebesült, káosz...

Ha e sorok olvasói megengedik, akkor itt félbe is szakítom, és a Szent Városba visszaköltözött s a tanévet megkezdő feleségemet próbálom utolérni. Bár tudom, hogy új iskolája nem a csomópont mellett fekszik – talaly itt minden nap átautózott –, azért megnyugtató lenne hallani a hangját.

Azonban mitől nyugodhatnék nyugodhatnánk meg legalább egy kis időre? Erre sem tőle, sem mástól nem kaphatok választ.

A petíciózók nagy részének fogalma sincs, mi megy Izraelben

Eolvastam a 300 aláíró petícióját, és elolvastam a neveket. Sajnos olyan ismerősök írták alá, akik nem is éltek egy percet sem Izraelben, a külföldi (német, francia, amerikai) médiából értesülnek. **Az aláírók 90%-a vagy talán annál is több nem beszél héberül, fogalma sincs, mi megy az izraeli közbeszédben.**

Ez a 300 aláíró sajnos korábban is a politikailag korrekt és a főáramú médiadiktatúrából táplálkozott, és arra alapozva alakította ki a véleményét. **Nagyon sokat ártott ez a hangadó tömeg nekünk, izraelieknek.** Nem tudtunk ellenük sehogy sem harcolni, mert a saját közösségi véleményburkukban úgy tettek, mintha mindenkinél jobban tudnák értenék a helyzetet.

Sajnos a témával mélységeiben tájékozódni nem tudók elhitték nekik, „az igazán jó fej, értelmes koponyáknak”, hogy ha ők mondják, amit mondanak, az a biztosan jó vélemény. Nagyon rossz irányba vezették a tömegeket, a gáluti zsidókat és nem zsidókat egyaránt, s mi hiába harcoltunk magyarul is onnan, Jeruzsálemből, nem kellett a más hang az „átkos” eltűnése után sem a magyar médiában.

Ma úgy érzem izraeli újságíró kolégáimmal együtt, hogy vesztettünk, a médiaháborút elvesztettük, mert még ezeket a kis véleményburkokat sem tudtuk meggyőzni. Ez nekünk október 7-e külön tragédiája. **Igaz az a mondás ma is, hogy „Izraelnek szörnyen rossz a propagandája, minden propagandaháborút az elenségei nyernek meg”.** Igen – és



ebben nagy szerepe volt és van a helyi véleményburok-csinálóknak (tisztelet a kivételnek, akik velünk, Izraellel vannak).

Szegő Edit kommentárját olvasom: „A Klubrádió 18:00 órai hírének fölkonferáló szövege szerint az izraeli hadsereg megtalálta a két éve eltűnt magyar-izraeli férfi holttestét. Noch einmal: **eltűnt. Nem a gázai arabok által elrabolt, nem a gázai arabok által túsul ejtett, hanem eltűnt.** Értitek?! Október 6-án még megvolt, aztán egyszer csak hopp, eltűnt. Kérdezem Pétert: a KR híreit kacsák vagy malacok írják? És akkor csodálkozunk, hogy az ilyen fogalmatlan értelmiségiek sietnek aláírni mindenféle terror-relativizáló petíciócskát? A hír kifejtése már nagyjából rendben volt. De ez felkonf... annyira beleillik ennek a hétnek a szellemi mélyrepülésébe.”

Az ilyen „eltűnt” és hasonló érzékletlen, pimasz vagy inkább sunyi fogalmazásokkal van tele a mainstream média. És akkor senki se csodálkozzon, az ilyen médiaforrást már senki nem akarja hallgatni! Kidnapped – elrabolták! A „nagyokos klubosok” ennyit sem tudnak?! Jól félrevezetik a hallgatóságot!

Ahelyett, hogy elmondanák, miképpen, milyen brutalitással rabolták el saját házából a Weiss nevű magyar családát akkor, 2023. október 7-én a gázai muzulmán arab fegyveres terroristák. Ki tudja, melyik terrorszervezet tagjai, annyi terrorszervezet működött-működik a Gázai övezetben. A petíciózók meg hallgatnak, mint ahogyan 2023. október 7-e óta folyamatosan, egészen a petícióig.

Pedig én pontosan tudom, milyen a hírszerkesztés, műsorkészítés. **Több mint 30 éven át csináltam Jeruzsálemből.** Az izraeli állami rádió magyar adásának főszerkesztője voltam. S közben a BBC London, a Duna TV, a Népszava, a 168 óra, a Magyar Nemzet tudósítója is voltam. Tudom, milyen nyomás alatt dolgozni, és nincs idő, rögtön mondani kell a híreket. A Klubrádiót is tudósítottam éveken át, a 2008/2009-es Öntött ólom-hadművelettől kezdve a 2014-es Erős szikla-háborúig például a harc térről. Egyszemélyes show volt az, és nem volt szabad tévedni.

Remélem, a Klubrádióban van még, aki érti, miért harcol Izrael... Ádám Ráchel / Kol Israel

Útmutató rabbik és tanárok számára az Izraelről való beszélgetéshez

Uri Pilichowski rabbi írása eredetileg az X-en jelent meg, alább a magyar fordítását közöljük

Bevezetés – Az Izraelről való beszélgetés kihívása

Ma az Izraelről való beszélgetés a szószékről vagy a tanári pulpitusról olyan, mint katonáknak az előrehaladás az aknamezőn. A zsidó közösség jelenlegi sokszínű és egymásnak ellentmondó véleményei Izraelről könnyen megsérthetik a hitközség egyes tagjait és a diákokat. Ha egy rabbi vagy tanár a közösségi médiában való megjelenéssel szeretné kiterjeszteni befolyását és tanítását, akkor még nagyobb közönséget sért meg. Érthető, hogy sok rabbi és tanár elkerüli az Izraelről való beszélgetést, és a kritikát és a vitát csenddel helyettesíti. Az öncenzúra a könnyebb út, de ezzel elkerüli a felelősséget, hogy nyájának egy fontos témában utat mutasson.

Mint egykori aktív hitközségi rabbi és jelenlegi izraeli oktató, naponta bejárom ezt a kihívásokkal teli utat. Sok tanulságot szereztem az út során, és tanácsokat adtam rabbiknak és oktatóknak arról, hogyan beszéljenek Izraelről anélkül, hogy felzaklatnák gyülekezetük tagjait vagy diákjaikat.

A rabbik meghatározzák saját rabbiságukat

A rabbiknak és oktatóknak meg kell kérdeznüik maguktól, hogyan képzelik el szerepüket rabbiként és oktatóként. Tóraoktatóként és útmutatóként vagy politikai elemzőként tekintenek-e magukra? Ez nem szarkasztikus kérdés; sok rabbi úgy véli, hogy üzeneteit és tanításait leginkább spirituális útmutatóként érdemes befogadni, míg mások úgy találják, hogy a politikai elemző szerepe jobban illik hozzájuk és üzeneteikhez.

A rabbiknak maguknak kell meghatározniuk rabbiságukat. Izrael a Tóra szemszögéből vagy politikai elemzőként akarják-e megközelíteni? Ez két nagyon különböző modell. A rabbi „beagadnak”, ha elmosászik ezeket a határokat. Ha egy rabbi vagy tanár egyértelműen kijelenti, hogy egyházi személynként tanít a szigorúan a Tóra értékeinek alkalmazása a mai helyzetekre, akkor gyülekezete ebben a kontextusban fogja érteni tanítását.

Az a rabbi vagy tanár, aki elmagyarázza, hogy politikai elemzést kínál, tudatosítja gyülekezetében, illetve tanítványaiában, hogy az általa tanított szavak nem az ember zsidó identitására vonatkoznak. Tanítását könnyen elfogadják az emberek, ha megértik, hogy a bemutatott vélemény „nem a Sínai-hegyről származó Tóra”, hanem inkább politikai perspektíva.

Az árnyalatok és a gyülekezeti tagok érzelmi hang-súlyozásának előnye

Sok pedagógus és rabbi gyakori hibája, hogy közvetlenül a tananyaghoz és a saját véleményéhez ugrik. Mielőtt a lényegre

térne, érdemes néhány fontos lépést megtenni. Az első lépés az, hogy legalább két ellentétes nézőpontot vázoljon fel a tananyagban bemutatandó kérdésről. Egy jó rabbi és tanár a saját véleményét megelőzően bemutatja azokat a véleményeket is, amelyekkel nem ért egyet.

A rabbi és a tanár egyik legfontosabb szerepe, hogy hangot adjon azoknak az érzéseknek, amelyek a gyülekezet tagjai vagy a diákok fejében kavarnak. Még ha a pap nem is ért egyet az érzéssel, ha tudja, hogy ez egyfajta közös érzés vagy vélemény, akkor foglalkoznia is kell vele.

Legyen befogadó

A rabbik, az oktatók és a közösség vezetői törekedjenek arra, hogy minden tanítványuk és gyülekezeti tagjuk úgy érezze, a közösség része. Fontos, hogy a vezetők minden véleményt figyelembe vegyenek, és csak a valóban megvetendő véleményeket utasítsák el. Az a vezető, aki kizárólag azért utasít el egy véleményt, mert nem ért vele egyet, kockáztatja, hogy ok nélkül kizárja a gyülekezeti tagokat és a tanítványokat.

A rabbiknak és a tanároknak elengedhetetlenül fontos megtanulniuk kifejezni véleményüket és ellenkezéseiket azokkal az elképzelésekkel szemben, amelyekkel nem értenek egyet, miközben egyúttal elismerik az általuk ellenzett véleményt vagy érzést. Ez lehetővé teszi számukra, hogy betöltsék fontosabb szerepüket, amelynek célja, hogy közelebb hozza a zsidókat Istenhez, zsidóságukhoz és közösségükhöz.

Kritizálni fogja Izrael?

A rabbi és az oktatók évtizedek óta vitatkoznak arról, hogy jobb-e kritizálni Izrael, vagy inkább lelkesítő hangnemet kell használni Izraelről szóló kommentárjaikban. A rabbi és a tanár mindkét utat kipróbálták, és néhányn sikerrel jártak, mások pedig kudarcot vallottak. Lesznek, akik azt állítják, hogy a kritika nem volt elég, és egy őszinte értékelés még több kritikát váltott volna ki. Mások azt állítják, hogy a diaszpóra zsidóságának Izraelre irányuló minden kritikája helytelen, és nem szabad hangot adni neki.

Az oktatóknak és a rabbiknak alaposan át kell gondolniuk, melyik modellt követik. A gyülekezet tagjai és a diákok zavarba jönnek, ha vezetőik és oktatóik nem követnek következetes politikát Izrael kritikájával kapcsolatban, és véleményük véletlenszerűnek és következtetlenné válnak.

A hallgatóság megsértése ellentétes a tanítás céljával, ezért mindenáron el kell kerülni. Az oktatóknak és a rabbiknak figyelembe kell venniük, hogy Izrael kritizálása indokolt lehet, de

sok hallgatót elriaszt az elemzésük hallgatása. Ha inkább a helyzet javulására vonatkozó, reményteljesebb képet festenek, akkor a leckét anélkül taníthatják, hogy másokat megsértenének. Az ambiciózus modell hátránya, hogy nem fogalmazza meg a leckét és a véleményt olyan egyértelműen, mint a közvetlen kritika.

Az Izraellel kapcsolatos elvek kidolgozása

Az Izraelről tanító rabbinak vagy oktatónak rendelkeznie kell egyértelműen megfogalmazott elvekkel és értékekkel, amelyekkel kapcsolatban elkötelezett, és amelyektől soha nem tér el. Az oktatóknak és a rabbiknak mindig ezekhez az elvekhez kell mérniük a tanítani kívánt tananyagot, hogy biztosak lehessenek abban, az összhangban van az elvekkel.

Számos példa van az Izraellel kapcsolatos olyan elvekre, amelyeket a vezetőknek meg kell vitatniuk, például az állam legitimitása, a zsidó nép kötelezettsége Izrael Állam támogatására, a zsidó nép joga Izrael földjéhez stb. Ezek olyan állandó elvek, amelyekhez a vezetőknek mérniük kell magukat, és amelyeket folyamatosan meg kell vitatniuk.

Következtetés – Legyen jelen azok számára, akik útmutatást keresnek!

Az oktató és a rabbi szerepe az, hogy fényként szolgáljon gyülekezetének és tanítványainak. Mindig több inspirációt, optimizmust és világosságot kell nyújtaniuk, mint bármilyen más, különösen többet, mint a cinizmus és a pesszimizmus, amelyet szükségesnek tartanak kezelni.

A rabbinak keményen kell dolgoznia, hogy gondolatai és tanításai jól átgondoltak legyenek. Csak olyan kérdésekről tanítson és beszéljen, amelyek iránt szenvedélyesen érdeklődik. Minden kérdésről, amelyet felvet, órákig kell gondolkodnia. Mielőtt megszólalna, meg kell kérdeznie magát, hogy tanítása hozzájárul-e a tanítványai életének javításához.

Nem minden gondolatnak kell hangot adni, és nagyon is lehetséges, hogy egy eseményről vagy kérdésről való hallgatás hatékonyabb lesz a béke, az egység és Izrael támogatásának megőrzése szempontjából.

A rabbik és az oktatók hatalmas képességgel rendelkeznek arra, hogy inspirálják, befolyásolják és meggyőzzék közösségük tagjait Izrael támogatásának, az odalátogatásnak, sőt akár az odaköltözésnek a fontosságáról. Ez komoly felelősség, amelyet nem szabad könnyedén venni.

Kol Israel

Mitől nyugtalan a lélek...

Dr. Danzig Samu rabbi 1873-ban született Danzig Markus és Kirz Hani fiaként a Nyitra kerületi Vágvecse községben. Pozsonyban és Frankfurtban végezte rabbinikus tanulmányait. Azt követően a frankfurti egyetem bölcsészeti fakultásának hallgatója lett, és doktori fokozatot nyert pszichológia szakon. Az élettapasztalat, motiváció és lelki egyensúly ok-okozati kapcsolatáról írt tanulmánya egyetemi kurzusok témavezető műve. A román királyi lovagrenddel tüntették ki. 1919-ben a Kahane család meghívására Máramaroszigetre került, ahol a szefárd közösség rabbija lett. 1944. május hónapban a máramaroszigeti zsidókkal az auschwitz haláltáborba deportálták, ahol 71 évesen mártírhálálta halt.

A következő, fantázia szülte történet idézze fel Smuel Danzig rabbi áldott emlékét!

Történt, hogy néhány híve ezzel a kérdéssel fordult Danzig rabbihoz: Mondd, rabbi! Mi gyógyítja a lélek nyugtalanságát? Nehéz kérdést tettemek fel nekem – mondta a rabbi. – Mindenesetre tudnotok kell, hogy minden nyugtalanság az ember akaratának függvénye. Hogy könnyebben megértsétek, elmondok egy történetet.

Nem olyan régen – mesélte tanítványainak – egy szép nyári napon a Szalaván hegy alatti „külső kert” kedvenc diófája alatt Talmudot tanultam. Feleségem kis kerti faházunk teraszán olvasott. Ekkor egy izgága asszony jött be a kapun, és se szó, se beszéd, fel és alá kezdett járkálni előttem. Ismertek, türelmes, udvarias, békeszerető ember vagyok, de akkor az a nő kihozott a sodromból. Mit mondott bölcs Salamon király: „Az ember mindent elvisel, de a nyugtalan lelket ki viseli el?” (Péld. 18/14.)

Resteltem, ráförmedtem szegény lélekre: Asszony! Mit ugrálsz mint egy kergette kecske itt előttem? Erre az asszony: Segíts rajtam! Csillapítsd le nyugtalan lelkem – mondta, és folytatta masírozását fel és le. Nem szóltam semmit. Egy idő után az asszony hirtelen megállt, és könyörgőre fogta: Nem látod, hogy nem bírok magammal? Kérlek, segíts, rabbi! Csillapítsd lelkem nyugtalanságát! Bevallom, egyre idegesebb lettem! Újra ráförmedtem: Hát jó, te szerencsétlen! Hozd már ide lelked, és én majd lecsillapítom! Erre az asszony megdermedt. Ott állt magába roskadva, némán és tanácstalanul. Maga elé nézett, majd jobbra és balra tekintett. Eltelt néhány perc, majd megszólalt. Hangjában kétségbeesés és panasz volt: Rabbi! Keresem a lelkem. Mindenütt keresem, de a lelkem sehol... keresem, de nem találom!

Tudjátok? Erre én megnyugodtam. Kértem a feleségem, hozzon egy pohár pálinkát az asszonynak. Vártam, amíg megissza, majd ezt mondtam: Mi lenne hát veled? Minek kellene történnie azután, hogy a lelked megnyugodott? Tanulnod kell abból, ami most történt! Te asszony! Lelked attól nyugtalan, mert te magad keresed a nyugtalanságot. Majd keresed, hová lett a lelked? Ha nem fáj semmi, ha nincs okod, ne keresd lelked nyugtalanságát. Nyugtalan-ságban nincs lélek! Láttad? Felráztam a lelked, és attól megnyugodtál! Te valójában nem is nyugtalanságod okát keresed. Te okot keresel ahhoz, amitől nyugtalan leszel. Egy idő után lelked érzéketlenné válik, és önmaga lesz a nyugtalanság. Te asszony! Te ha nincs is okod rá, akkor is rettegsz! Lelked ha nincs is oka, attól lesz nyugtalan, amit az általad elképzelt, feltételezett „valami” okozhat! Menj hát békével, és tanulj esetedből! Ha nincs okod, ne boncoltasd fel magad! Ne keress fájdalmat, ha azt sem tudod, mi fáj... ha valójában nem is fáj semmi!

Szerdócz J. Ervin főrabbi

Eddig sosem látott felvételek kerültek elő egy náci halálvonat felszabadításáról

Az Amerikai Nemzeti Levéltár-ból előkerült filmrészleten a túlélők közül többen felismerték családtagjaikat.

80 évvel ezelőtt az amerikai hadsereg 2500 zsidót mentett ki abból a náci halálvonatból, amely a bergen-belsen koncentrációs táborból Theresienstadtba szállította a foglyokat. Most eddig soha nem látott felvételek kerültek elő, amelyeket az amerikai katonák készítettek a vonat felszabadításának napján, 1945. április 13-án.

A vonatot kísérő németek parancsot kaptak, hogy ha nem tudják a szerelvényt a theresienstadti koncentrációs táborba szállítani, robantsák fel, mind a 2500 Bergen-Belsenből érkező zsidó foglyot meggyilkolva. Az 1945. április 7-én kezdődő hatnapos utazás után a vonat 1945. április 13-án a németországi Farsleben városánál, Magdeburg közelében megállt, és a szövetségesek által a térségben végrehajtott bombázások miatt nem tudott továbbhaladni – írja a *Kibic*.

Délután négy óra körül egy amerikai felderítő dzsip érkezett a hegyről, amelyet egy tank kísért. Amikor a náciak észrevették az amerikaiakat, elmenekültek, maguk mögött hagyva a 2500 zsidó férfit, nőt és gyereket, akik azt hitték, a biztos halálba viszik őket. Ahogy a náciak elmenekültek, a foglyok közül többen, főleg nők, lányok és gyerekek, felálltak és örömköltásokkal rohantak az amerikai katonák felé. A katonák csak ekkor vették észre az utasok szörnyű állapotát.

George Gross, egy amerikai tank parancsnoka így mesélt a találkozásról. „Mindenki úgy nézett ki, mint egy csontváz, annyira ki voltak éhezve, az arcuk beteg volt. És volt még valami más is. Amikor megláttak minket, nevetni kezdtek örömmükben, már ha nevetésnek lehet



Túlélők nem sokkal a vonat felszabadítása után

ezt nevezni. Inkább a tiszta, szinte hisztérikus megkönnyebbülés kitörése volt.”

A túlélők elmondták, hogy amikor meglátták az amerikaiakat, megölelték őket, és boldogan sírtak. Az egyik amerikai katonája, Abraham Cohen azt kiáltotta jiddisül a megdöbbszent foglyoknak: „Én is zsidó

vagyok”, és megmutatta nekik a nyakában lógó Dávid-csillagot.

A vonat felszabadítását számos fényképen dokumentálták, de mozgóképet ez idáig sosem lehetett látni. A videót az Amerikai Nemzeti Levéltárban találták meg a vonatmentő akcióról készülő dokumentumfilm munkálatai során.

APRÓ-HIRDETÉS

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Műfogsorrigzés minimplantá-

tumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Eladósorba került könyveit, lemezeit reális áron, készpénzért megvásárolom. Telefonszám: 0630/305-8523.

Fejlesztőpedagógiai tapasztalat-tal történelmet, művészettörténetet, filozófiatörténetet, latint, ógörögöt, irodalmat, helyesírást (SNI, autizmus), külföldieknek magyar nyelvet tanítok. 202-4651.

Megbízható, szorgalmas fiatal nő vagyok. Munkát keresek Bp.-en adatrögzítés, digitalizálás, titkárság területén. Érettségivel, számítógépes gyakorlattal rendelkezem. 06-70-7293-253.

Programajánlat

Október

Generációk Klubja
(1067 Bp., Hunyadi tér 3., félémelet)

A programokat hétfői napokon tartjuk, 15 órától.

Október 20.: Spánn Gábor beszél a zsidó viccek történetéről.

Október 27.: Szántó Edit (OR-ZSE) előadása a rezponzumokról.

NINCS EGYEDÜL, SEGÍTÜNK A MINDEN-NAPOKBAN!

A **Mazsihisz Házi Segítségnyújtó Szolgálat**a segít abban, hogy biztonságban, a megszokott otthoni környezetben élhessen tovább.

Mit kínálunk?

Törődő figyelmet otthonában: segítség a tisztálkodáshoz, bevásárlás, étkezés előkészítése, gyógyszerek kezelése.

Szociális támaszt: ügyintézés, társas beszélgetés, háztartási segítségnyújtás.

Személyre szabott ellátás: előzetes felmérés szakember által, egyéni igényekre szabott gondoskodás.

Kinek szól?

Budapesti lakcímmel rendelkező, önálló életvitelében segítségre szoruló időseknek.

Elérhetők vagyunk hétköznapokon (hétfőtől péntekig).

A szolgáltatás térítési díjas, jogszabályi és fenntartói rendelkezések alapján működik.

Kapcsolat:

E-mail: hazisegitsegnyujtas@mazsihisz.hu

Tel.: +36-30-342-9172

Cím: 1075 Budapest, Síp utca 12.

NAPTÁR

Október 1., szerda	Tisri 9. Erev jajm kippur
Október 2., csütörtök	Tisri 10. Jajm kippur
Október 3., péntek	Tisri 11. Gyertyagyújtás: 6.01
Október 4., szombat	Tisri 12. Szombat kimenetele: 7.03
Október 6., hétfő	Tisri 14. Erev szukkajsz
Október 7., kedd	Tisri 15. Szukkajsz 1.
Október 8., szerda	Tisri 16. Szukkajsz 2.
Október 10., péntek	Tisri 18. Gyertyagyújtás: 5.47
Október 11., szombat	Tisri 19. Szombat kimenetele: 6.49
Október 13., hétfő	Tisri 21. Hajsánó rábó és erev smini áceresz
Október 14., kedd	Tisri 22. Smini áceresz és erev szimchász Tajró
Október 15., szerda	Tisri 23. Szimchász Tajró
Október 17., péntek	Tisri 25. Gyertyagyújtás: 5.34
Október 18., szombat	Tisri 26. Újholdhirdetés Szombat kimenetele: 6.37

Úti imák a Magyar Zsidó Múzeum gyűjteményéből

A nyári szabadságok idején sokan utaznak – ennek természetesen gyűjteményünkben is szép példáit láthatjuk. Az utazás manapság inkább pihenésről, a világ felfedezéséről szól, hajdan azonban veszélyekkel teli vállalkozás volt, ezért alakult ki az elinduláskor mondott alkalmi imádság szövege, melyben az utazó békés utat, szerencsés visszaérkezést kért. Ezeknek az imáknak ma már autóbá magnesezhető változatuk is létezik, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár gyűjteményében pedig szép, kéziratos luxus-imakönyvecskékben láthatjuk őket.

Ima utazás előtt

Legyen meg a Te akaratod, Örök-kevaló Istenünk, a mi Istenünk és őseink Istene, hogy támogasd lépteinket a béke felé, vezess minket a béke felé, és segíts nekünk elérni a kívánt célunkat, az életet, az örömet és a békét. Ments meg minket minden ellenség, lesben álló bandita és vadállat kezéből, akik az utunkon állnak,

és mindenféle büntetéstől, amely a Földre jön. Adj áldást minden munkánkra, és adj nekünk békét, jóságot, és irgalmat a Te szemedben és mind azok szemeiben, akik minket látnak. Hallgass meg könyörgésünk hangját, mert Te vagy az Istenünk, aki meghallgatja az imákat és a könyörgéseket. Áldott vagy, Örökkévaló Istenünk, aki meghallgatod az imákat.

Ima tengeri utazáshoz

Az elmosódott címlapja miatt nehezen azonosítható, 18. századi, pici, kéziratos luxusimakönyv alkalmi imákat tartalmaz: az étkezés utáni áldásokat, az újhold megszentelését, valamint a szárazföldi és a tengeri utazáshoz előírt imát is. Ez utóbbit korabeli vitorláshajók rajzával tette szebbé az imakönyvet író szófer (tórámásoló), aki feltehetően egy gazdag megrendelő kérésére készítette a mindössze 29 lapos és csupán 6 cm magas kis imakönyvet, melyet 1912-ben vásárolt meg a múzeum akkori bizottsága.



Alkalmi imakönyv, 1739

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége
(székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)
Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter
Szerkesztésért felelős személy:

Kardos Péter
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: +36-1-413-5537,
+36-1-322-2829

E-mail: ujélet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa

Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 9600 Ft
Külföldre 13.600 Ft/év
USA és Izrael: 15.000 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:

HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsek: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.

Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
PrimeRate Zrt.
ISSN 0133-1353

A titokzatos Frankel-zsinagógában jártunk, ahol még csocsózni is lehet istentisztelet után

Miért építettek egy zsinagógát a házak közé? A válasz elég egyszerű: valójában a házakat építették az imahely köré, ugyanis a Frankel Leó úti szakrális épület már jóval az azt körbelelő bérházak előtt ezen a helyen állt. Verő Tamás rabbi és Verő Bán Linda rebecen kalauzolt bennünket végig a titokzatos épületen, miközben azt is elmesélték, szerintük mi a pozitív zsidó identitás, és milyen a Frankel közösségi élete.

Régóta nézem már a Frankel Leó úti zsinagóga épületét, melyből csak apró részleteket látok, ha épp villamossal utazom arra, hiszen az idők folyamán kőre épült bérház eldugja a járkelők elől. HÉV-ről nézve valamivel többet mutat magából, de akkor is csak a hátulja és a lépcsőzetes oromzata látható. Bár rejtettsége miatt titokzatosnak tűnik, és a zsinagógákba nem hívóként kevésbé merünk belépni, az újlaki templomban egy el- és befogadó közösség várja mindazokat, akik kíváncsiak az épületre,

dóellenesség idején inkább elbújtatják, megvédték a zsinagógát.

A házban akkoriban csak zsidók éltek, ezt a homlokzatán lévő jelképek, a Dávid-csillag, a menóra és Mózes kőtáblái is mutatják. Bár ma már nem a hitközség tagjai élnek itt, azért az 1928-ban elkészült bérház első emeletén még a Frankel-zsinagóghoz tartozó Micve Klubot találjuk, ahol a legkülönfélébb programokat rendezik – vezetőink elmondták, hogy anno még *matchmaker* (házasságközvetítő) estet is tartottak itt, de pár alkalom után inkább becsüztették, mert nem volt mindenki őszinte.

Neológ zsinagóga

A 19. században egyre többször merült fel a zsidókban a vallás, a hagyományok és a közösséghez tartozás megújításának kérdése, amiről a hitközségek is különféleképpen gondolkodtak, így létrejött az ortodoxia, a neológia és a status quo ante irányzat. Ennek megfelelően épültek a

ben közösségi térként is használják, ráadásul itt az sem ritka, hogy a gyerekek istentisztelet alatt néha futkároznak. Utóbbi azért is jó, mert így a későbbiekben is szívesen jönnek vissza, hiszen pozitív élményként él bennük a péntek esti vagy a szombat reggeli istentisztelet. Ezek után már nem is olyan meglepő, hogy a Frankel-zsinagóga oldalhajójánál van egy csocsóasztal is.

A közösségi élet viszont nem áll meg a zsinagógában, a Micve Klubban is rendszeresen találkozók a közösség, míg a fiataloknak az alagsorban alakítottak ki egy kuckós, hangulatos külön helyiséget. Számmomra egyszerre hozta a kollégiumi klubszobák és a gimis házibulik világát ez a tér a kanapékkal, a fényképekkel borított falakkal és a derengő világítással, úgyhogy egyáltalán nem vagyok meglepve, hogy a hitközsége fiataljai előszeretettel gyűlnek itt össze iskola vagy istentisztelet után (vagy épp alatt).

Verő Tamás (aki 25 éve a Frankel rabbija) és felesége, Verő Bán Linda számára kiemelten fontos a fiatalok megszólítása és támogatása, valamint a közösségépítés és a pozitív zsidó identitás megismertetése is. Hogy mégis mi lehet a negatív?

Alapvetően a zsidósághoz a holokausztot és a traumát kapcsoljuk, de a kommunizmusban is inkább elhallgatták az emberek a zsidó származásukat, így természetes, hogy az előző generációnak a zsidó identitás egy negatív valami volt. Nem beszéltek róla, nem foglalkoztak sem a családi, sem a vallási hagyományokkal, de egy olyan közös terük sem volt, ahol kibeszélhették volna magukból azt, hogy megölték a fél családjukat – magyarázza Linda.

Linda az 1990-es években aktívan részt vett a zsidó közösség újjáépítésében, s bár művészettörténetből szerzett diplomát a Jeruzsálemi Héber Egyetemen, alapvetően a közösség oktatási és ifjúsági programjait szervezi, valamint számtalan ismeretterjesztő könyvet ír a fiataloknak (meg persze minden érdeklődőnek) a zsidóságról – Zsidongó-sorozat –, a hagyományokról, az identitásról és a tabutémákról is (*Leborotválják-e még a nők a hajukat?.. Van-e meleg zsidó esküvő?.. Ha van Isten, miért nem mentette meg a zsidókat a II. világháborúban? stb.*).

2015-ben alapította meg a BBYO Hungary Ifjúsági Közösséget 12–16 éves tinédzsereknek, ennek keretében hetente rendeznek találkozókat a Frankel ifjúsági helyiségében, de táborokat és külföldi utakat is szerveznek, amelyek – közösségi élmények lévén – mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a fiatalok szabadabban éljék meg a zsidóságukat. A házaspár hangsúlyozta azt is, hogy egyébként egyáltalán nem kötelező vallásosnak lenni ahhoz, hogy valaki akár a fiatalok, akár a felnőttek közösségébe tartozzon, hiszen ők maguk is teljesen máshogy élik meg a hitüket – Linda elárulta, hogy ő például nem tartja a szombatot, ugyanakkor mindketten köszerű étkeznek.

Bár a zsinagógát körbeveszi a bérház, és a Frankel Leó útról csak az árkádok alatt látjuk felsejleni, ez egyáltalán nem egy zárt közösség otthona, ide bárki eljőhet és bele-nézhet az istentiszteletbe – legyen akár zsidó, akár nem –, sőt, így még az épületet is megismerheti. Tamásék egyébként annyira nyitottak és közvetlenek, hogy a zsinagóga oldalán is nyugodtan írhatunk nekik, ha kíváncsiak vagyunk, mert szívesen megmutatják a helyszínt.

Fürdősz Zsanett
/ We Love Budapest



A zsinagóga egykori híve mindig cukorral várta a gyerekeket, az ő emlékére a mai napig van itt mindig egy marék édesség

vagy szeretnének belelenni abba, hogyan zajlik az istentisztelet, és mi is az a – Verő Bán Linda rebecen szavaival élve – *pozitív zsidó identitás*.

Az épület

A Frankel idén 137 éves, 1888. augusztus 8-án adták át, az pedig nem is olyan meglepő, hogy a Budai Zsidó Hitközség ezen a telken építtette fel az imahelyét, ugyanis itt már előtte is egy zsinagóga állt – ezt **Nöbauer Máté** építőmesternek köszönhették a hívek. Ha visszamen-nénk a Fellner Sándor-féle, jelenlegi templom építésének idejébe, akkor nemcsak az épületet körüllelő bérházakat nem látnánk itt, de a többi sem, hiszen akkoriban még földszintes házak és kóser mézsárszék volt a közelében.

Fellner Sándor (ő tervezte a Pénzügyminisztériumot a Szentháromság téren) egy olyan, 400 fő befogadására alkalmas épületet álmodott meg, amely alapvetően nem egy tipikus zsinagóga stílusjegyeit hordozza magán, hanem a görögös és a romantikus építészeti elemeit vegyíti.

Ez illeszkedett abba az elképzelésébe, hogy építészetiileg nem kell megkülönböztetni a zsinagógákat. A háromtengelyes, neogótikus épületen persze ott vannak a mózesi kőtáblák, de első látásra sokkal jobban hasonlít egy középkori kastélyra, mint egy szakrális helyszínre – ezt az érzést csak erősíti a klinkertégla burkolat, a lépcsőzetes oromzat, és persze a csúcsíves ablakok is (utóbbiakat eredetileg Róth Miksa tervezte). A középkori ihletés egyébként a belső térben is megjelenik, a piros, kék és sárga díszítőfestés az a korszakot idézi.

A bérházat csak az 1920-as években építették köré, egyrészt azért, hogy a közösségnek egyszerűbb legyen szombatonként templomba járni, hiszen ezen a napon eredetileg a tömegközlekedést sem engedélyezték, másrészt az egyre erősödő zsi-

zinagógáink is, így egyáltalán nem egységes belső tér és elrendezés fogad minket. Noha a zsinagógák minden esetben a jeruzsálemi Szentély irányába vannak tájolva, a bima (tóraolvasó) elhelyezkedése, illetve a nők és a férfiak ülésrendje irányzat-tól függően változik.

A Frankel neológ zsinagóga, így itt a bimát előretolták, egészen közel a tóratartó szekrényhez, a nők pedig nem a fenti karzaton, hanem a belső tér jobb oldalán ülnek. Verő Tamás rabbi megjegyezte, hogy itt amolyan hibrid megoldásként a bima nincs annyira előretolva, mint a Dohány utcai zsinagógában, illetve egy kicsi szefárd beütés is érezhető náluk, hiszen az összes pad arra fordul, ahol a lényeg történik.

Benézünk a tórasekrénybe, ahol úgynevezett túlélő (a második világháborút átvészelő) tóratekercsek is vannak, némelyik már több mint százéves. Ezeket istentiszteleteken nem használják, mert túl drága lenne a restaurálásuk. Ugyanakkor Verő Tamás elmondta, hogy alapvetően minden zsinagógában van legalább három kóser tóra (Mózes öt könyve), amiket az ünnepeken használnak, és azért van ennyi, hogy olvasás közben ne azzal menjen el az idő, hogy tekergetik ide-oda.

A tóraolvasásnál az újabb tekercseket használják – ezeket kézzel készítik –, és bárki olvashat belőlük, aki tud héberül olvasni, tudja a szabályokat és a szokásokat. Tamás azt is elmondta, hogy ma már nem tud mindenki olyan jól héberül, vagy egyáltalán nem is ismerik a nyelvet, így az imakönyvben fonetikus és magyar fordításban is megtalálható az istentiszteleten elhangzó szöveg. Merthogy az istentisztelet a mai napig héberül zajlik.

Aktív közösségi élet

Aki a katolikus templomok és misék világához szokott, annak furcsa lehet, hogy a zsinagógákat lényegé-

Kipa, strájmli, fez és mások

Útmutató a zsidó fejjedőkhöz



Forrás: Wikimedia Commons

Szinte minden zsidó közösség rendelkezik valamilyen fejjedőhagyománnyal, de arról, hogy kinek és mikor kell hordania, sokféle elképzelés létezik. A stílusok tárháza is rendkívül gazdag. Az alábbiakban bemutatjuk a fejjedő viselésének vallási hagyományát, valamint a világ különböző pontjain leggyakrabban előforduló típusokat.

A zsidó fejjedők rövid története

A zsidó hagyomány szerint a férfiak már évszázadok óta fejjedőt viselnek, hogy ezzel kifejezzék tiszteletüket és emlékeztessék magukat Isten jelenlétére. A fejjedőviselés eredete nem teljesen egyértelmű. A Tórában olvassuk, hogy Áron, az első főpap, fejjedőt viselt szertartási öltözete részeként (2Mózes 28:36–38). A Talmudban Ráv Huna kijelenti, hogy négykönyöknit (kb. 180 cm-t) sem tett meg fedetlen fővel, hogy ezzel is tudatosítsa magában a fölötté lévő isteni jelenlétet (Sábát 118b). Ráv Nachman bár Jichák anyja megtudta, hogy fia tolvaj lesz, ezért mindig fejjedőt adott rá, és arra buzdította, hogy kérje Isten irgalmát. Amíg a fejjedő rajta volt, helyesen cselekedett – de amikor véletlenül lecsúszott, nem tudott ellenállni a kísértésnek, és datolyát lopott (Sábát 156b).

A régi források alapján a fejjedő viselése kezdetben inkább a vallási vezetők szokása lehetett, ám a középkorra széles körben elterjedt. Maimonidész úgy írta, hogy imádkozáshoz kötelező a fejjedő (Misné Tóra, Hilchot Tefila 5:5), és a Sulchán Áruch – a középkori zsidó jog legnagyobb hatású kódexe – kimondja, hogy a férfiaknak fedett fővel kell menniük, ha több mint négykönyöknit tesznek meg. Ekkorra az askenázi zsidóknál már általános szokás volt a fejjedő.

A kipa: kötött, nemez, szatén, bukhara és más változatok

A kipa (jiddisül jármülke) egy kis méretű, a fejtetőt takaró sapka, amelyet vallási célból viselnek – nem nap vagy eső elleni védelemre. Sokszor más fejjedő alatt hordják. A világ különböző részein többféle stílus ismert, és gyakran a viselő vallási (sőt politikai) hovatartozását is jelzi.

Kötött – Valójában horgolt, és főként a modern ortodoxok és az izraeli dati leumi közösség körében elterjedt. Sokféle színben és mintával készül, a divat gyakran változik, és olykor játékos variációk is megjelennek. A kissé konzervatívabbak gyakran egyszínű feketét választanak.

Velúr – Sokféle közegben kedvelt. Gyakran készítik élénk színekben, és dombornyomással látják el bár vagy bát micvára, esküvőre. Egyes haredi zsidók is viselik, többnyire feketében, a kalap alatt.

Bársony – A fekete bársony, béléssel ellátva, főként a haredi közösségben kedvelt. Egyesek úgy vélik, ezzel teljesítik a „két réteg a fejen” előírását, bár nem mindenki ért ezzel egyet.

Bukhara – Kézzel hímzett, színes, általában nagyobb méretű, és széles szegély rögzíti a fejhez. A bukhari zsidók viselete, de sok zsidó gyermek is hordja, mert nehezebben csúszik le.

Szatén – Puha, bővebb, bélelt kipa, főként a reform és konzervatív irányzat idősebb generációi között népszerű.

Jemeni – Fekete, kupola formájú, bársonyból készült, díszes szegéllyel.

Breszlvi – Nagy, fehér fonalból kötött kipa, gyakran pomponnal a tetején és közösségi jelszóval a peremén. A pompon nélküli változatot egyes nem breszlvi haszid gyermekek is viselik.

Nagyobb kalapok: strájmli, fedora és mások

A haredi zsidókat gyakran felismerni jellegzetes öltözetükről, pl. a nagy fekete kalapjukról. Hétköznapi általában fekete filckalapot viselnek, szombaton és ünnepeken pedig díszesebb, olykor prémes fejjedőt. Ezeket rendszerint kipára teszik, mert a „két réteg” nagyobb érdemet jelent.

Strájmli, spodik, kolkik – Nagy, henger alakú prémkalapok, amelyeket szombaton, ünnepeken és esküvőkön viselnek. A strájmli széles, barna, állati farokszőrből (például róka, nyuszt, nyérc) készül; a spodik magasabb és fekete színű, általában olcsóbb. A kolkik barna, mint a strájmli, de magas, mint a spodik, és főként haszid vezetők viselik különleges alkalmakkor.

Fedora, hoiche, platchige biber – Nem minden haszid hord prémkalapot. Például a Chábád tagjai inkább fedorát viselnek. Más irányzatok hétköznapi magas koronájú, karimás fekete kalapot (hoiche) vagy alacsonyabb változatot (platchige biber) választanak. Egyes jesivavezetők a karimát felfelé hajtva hordják.

Kasket – Egyes haszid gyermekek kasketet viselnek kipa helyett. Formája a bukhara kipához hasonlít, de fekete filcből készül, és nincs karimája.

Fez vagy tarbús – Henger alakú, vörös sapka, olykor bojttal. A volt Oszmán Birodalom területéről (különösen Marokkóból) származó zsidók viselték, és többnyire az arab néven – tarbús – ismert.

A zsidók évszázadok óta büszkén viselnek fejjedőt – olykor azonban kényszerből is. A középkorban egyes hatóságok előírták, hogy a zsidók különleges sapkát hordjanak megkülönböztetésként. Ma, hála Istennek, a fejjedők viselése vallási és kulturális okból történik. A felsorolás nem teljes, a divat pedig folyamatosan változik.

A *My Jewish Learning* cikke alapján fordította:

Zucker-Kertész Lilla